

Initiatiefbeleidsnota Sierteelt in Westerveld

21 februari 2025

Vooraf

Niet alleen in de gemeente Westerveld, maar in meerdere delen van Nederland met goed doorlatende (lees zand-) grond is de afgelopen vier decennia in toenemende mate cultuurgrond die in gebruik was voor de voedselproductie, veeteelt en landbouw, nu in gebruik genomen voor sierteelt. In de eerste plaats voor de lelieteelt, daarnaast voor pioenrozen en andere bolgewassen als gladiolen en tulpen: grootschalige of intensieve sierteelt. Het heeft Westerveld veranderd.

Het belangrijkste probleem is dat bij deze teelten een aanzienlijke hoeveelheid bestrijdingsmiddelen wordt gebruikt, en dat deze zich op een aantal manieren verspreiden over een groot gebied. Buren, recreanten, natuurorganisaties, waterbeheerders, zij worden ongevraagd geconfronteerd met deze middelen. Er is dan ook een tegenbeweging ontstaan. En ook dat heeft Westerveld veranderd.

Ondanks vele mooie woorden, voornemens en verklaringen, blijft daadwerkelijke politieke besluitvorming uit. Al in 2019 sprak het rapport “Uitgesproken” zich als volgt uit: *Als het gaat om het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen is er brede zorg bij zowel telers als bij al dan niet georganiseerde omwonenden. Bij de één zorg over gezondheid, biodiversiteit, landschap, natuur, bij de ander over het voortbestaan van het eigen bedrijf en bij allen zorg over de verdeeldheid, als gevolg daarvan, tussen de verschillende groepen in eigen gemeenschap. Dit lossen de omwonenden en telers niet samen op. De gezamenlijke overheden zijn aan zet. Gevraagd wordt een helder en consistent beleid en maatregelen op het snijpunt van landbouw, volksgezondheid en ruimtelijke ordening. Dit moet gepaard gaan met een grote aandacht voor de onderlinge verhoudingen (welzijn, leefbaarheid en samenlevingsopbouw) op het platteland.*

In de gemeenteraad van Westerveld is het in de afgelopen jaren een regelmatig terugkerend onderwerp van gesprek geweest. Er werd in bredere zin over gesproken als het bijvoorbeeld ging om de Omgevingsvisie, dan weer in beperkte zin als het ging om specifieke deelproblemen of specifieke percelen. Er werden vragen gesteld, interpellaties aangevraagd en moties ingediend. Korte tijd is er met een extern bureau gekeken naar de mogelijkheden om de dialoog gaande te houden met de overheid als participant. Bij de laatste keer dat er over werd gesproken (naar aanleiding van een voornemen tot lelieteelt bij een school en woonwijk in Diever), sprak de raad af, dat het onderwerp het verdiende om integraal besproken te worden. Partij van de Arbeid en Progressief Westerveld gaven aan bereid te zijn daarvoor het voorwerk te verrichten. Deze initiatiefbeleidsnota is daarvan het resultaat.

De opstellers hebben ervoor gekozen zich te beperken tot de sierteelt. Vanzelfsprekend erkennen zij, dat het gebruik van bestrijdingsmiddelen ook in andere teelten voorkomt, en dat ook daarvoor geldt dat een sterke vermindering van die middelen uitermate wenselijk is. Maar die breedte wordt in deze nota buiten beschouwing gelaten. Ook kan gemakkelijk worden geconstateerd dat het gebruik van pesticiden slechts één van de vraagstukken is, waarmee de landbouw te maken heeft. Zo zijn er ook het stikstofprobleem en het mestprobleem. Maar ook die worden buiten beschouwing gelaten. De nota is nu al uitgebreid genoeg.

In het verleden is vaak benoemd dat de gemeente geen rol heeft, ‘er niet over gaat’. Dat is geen houdbare stelling meer. Medio december 2024 presenteerden Urgenda en Natuur&Milieu een Handreiking voor gemeenten aan de Westerveldse wethouder. Een toevallige, maar uitstekende timing. Die Handreiking vormt de basis voor het laatste hoofdstuk van deze Nota, en hopelijk voor toekomstige beleidsvorming in Westerveld.

Een woord van dank aan Kees Riem Vis en Corné Joziassse, die – als kleine denktank – de nota hebben gevoed, aangevuld en van commentaar voorzien. De raadsfracties van Partij van de Arbeid en Progressief Westerveld dragen de eindverantwoordelijkheid.

Michiel van de Kasteelen
Mede namens Ramona Rösener Manz.

Inhoudsopgave

Vooraf		Pagina 2
Inhoudsopgave		Pagina 3
Samenvatting en conclusies		Pagina 4
Hoofdstuk 1	De sierteeltsector Cijfermatige onderbouwing Bestrijdingsmiddelen en toelating Toepassing en handhaving Biologische sierteelt	Pagina 7
Hoofdstuk 2	Maatschappelijke reactie Burgerbewegingen en milieuorganisaties Media en publieke opinie	Pagina 14
Hoofdstuk 3	De rol van de overheid Mondiale en Europese context Landelijke overheid De Provincie Drenthe De Gemeente Westerveld	Pagina 18
Hoofdstuk 4	Biodiversiteit en Natuur Biodiversiteitsverlies Natuur in Westerveld -natuurbeherende organisaties Ecologische autoriteit	Pagina 27
Hoofdstuk 5	Water Waterbeheer Waterkwantiteit Waterkwaliteit – Kaderrichtlijn water	Pagina 30
Hoofdstuk 6	Gezondheid Beroepsziekten Gezondheidsraad – RIVM – GGD Specifieke aandoeningen Wettelijk kader	Pagina 33
Hoofdstuk 7	Bedrijfsschade Biologische sector Ondernemers in de recreatie- en toerismesector	Pagina 37
Hoofdstuk 8	Inventarisatie van zich ontwikkelende jurisprudentie Bestuursrecht Recht op informatie Civiel recht	Pagina 40
Hoofdstuk 9	Mogelijkheden voor gemeentelijk beleid	Pagina 44

Samenvatting en conclusies

(1) De sierteelt is in de afgelopen 25 tot 35 jaar in Westerveld geïntroduceerd en gegroeid, en is de laatste jaren gestabiliseerd op zo rond de 375 tot 400 hectare bollen, waarvan zo'n 265 tot 290 hectare lelies. Hoge grondprijzen en boeren, die (moeten) stoppen bijvoorbeeld met veeteelt, zijn mede oorzaken van (verdere) groei van het areaal. Stikstof- en mestproblematiek kan overgang naar intensieve hoogrenderende teelten bevorderen. Daarbij levert de sierteelt geen bijdrage aan de voedselzekerheid, maar onttrekt juist landbouwareaal aan de voedselteelt.

De sierteelt maakt in hoge mate gebruik van bestrijdingsmiddelen; de lelieteelt kent binnen de sierteelt daarvan verreweg het hoogste gebruik. Bestrijdingsmiddelen worden grotendeels geproduceerd door een klein aantal zeer grote internationale bedrijven met een grote lobbykracht. Bestrijdingsmiddelen worden toegelaten door het CTGB, maar op het toelatingsproces is toenemende wetenschappelijke en maatschappelijke kritiek; kritiek die is bevestigd in een vonnis van het EU-Hof. De stelling dat 'toelating' per definitie betekent dat 'een middel veilig is' is niet meer houdbaar. Toepassing van bestrijdingsmiddelen is gereguleerd, maar de handhaving daarvan staat onder druk en is beperkt. De NVWA constateert een substantieel percentage overtredingen.

Biologische sierteelt bestaat, maar dient actief te worden gestimuleerd om te kunnen groeien.

(2) Het verzet tegen pesticiden bestaat sinds de jaren 60 van de vorige eeuw, en is de laatste 20 tot 25 jaar geïntensiveerd, deels met organisaties die in Westerveld zijn ontstaan als basis. Het burgerinitiatief Meten is Weten is uitgegroeid tot een organisatie met landelijke impact en erkenning en baseert zich op metingen en wetenschappelijke analyse daarvan. Daarnaast zijn kleinere bewonersgroepen ontstaan rondom sierteeltpercelen, die deels hun toevlucht nemen tot juridische procedures; Urgenda en Natuur&Milieu ondersteunen deze groepen. Landelijke en regionale media besteden ad hoc of structureel aandacht aan dit dossier. Uit onderzoek van het Trendbureau Drenthe is gebleken, dat een significant deel van de bevolking van Westerveld zich zorgen maakt over het gebruik van bestrijdingsmiddelen, en dat dat percentage toeneemt naarmate men dichter bij sierteeltpercelen woont.

(3) Op mondiaal niveau worden de risico's van het gebruik van bestrijdingsmiddelen onderkend (UNEP, FAO, VN-rapporteur Recht op Voedsel); bestrijdingsmiddelen staan op gespannen voet met SDG 2, 3, 6, 12 en 15. De Europese Unie heeft al geruime tijd regels over 'het op de markt brengen van gewasbeschermingsmiddelen', op basis waarvan het CTGB over toelating beslist. Daarnaast zijn van belang de Vogelrichtlijn en de Habitatrichtlijn, alsmede de Kaderrichtlijn Water. Ambitieuze plannen om biodiversiteitsverlies tegen te gaan en het gebruik van pesticiden (sterk) te reduceren zijn in de recente jaren afgezwakt of gesneuveld. Door de boerenprotesten in Brussel en de lobby van de agro-industrie zijn plannen van de Europese Commissie tot reductie met 50% per 2030 ingetrokken. De Natuurherstel-wet is wel nipt door de lidstaten aangenomen.

In de Tweede Kamer werden de afgelopen 14 jaar meerdere moties aangenomen, zowel over specifieke middelen, stapeling en de Nederlandse opstelling rondom toelating in Brussel, als ook over zonering en ruimtelijke ordening. Implementatie van die moties is vervolgens vaak terughoudend, beperkt of zelfs afwezig. De enige daadwerkelijke aanzet tot structureel beleid is de Beleidsnota "Landbouw, natuur en voedsel: waardevol en verbonden – Nederland als koploper in kringlooplandbouw" (2018) en het Uitvoeringsprogramma Toekomstvisie Gewasbescherming 2030 (2020) met als één van de strategische doelen: 'nagenoeg geen emissies naar het milieu en nagenoeg geen residuen op producten'.

In de Provincie Drenthe geldt al meerdere jaren het uitgangspunt: geen provinciale regels bovenop landelijke en Europese regels. Maar de centrale vraag is of de provincie de eigen al bestaande bevoegdheden ten aanzien van met name water en natuurbescherming voldoende uitvoert. Deze vraag is onderwerp van een aantal rechtszaken.

Daarnaast heeft de provincie ingezet op projecten rondom weerbare rassen en is zij voornemens dat te blijven doen, voornamelijk zonder een concreet stappenplan richting 'nagenoeg zonder emissies' en zonder betrokkenheid van omwonenden. De uitkomsten van de gesprekstafels van de CdK hebben weinig tot geen vervolg gekregen, zo constateert ook de Noordelijke Rekenkamer in een kritisch rapport.

In de Gemeente Westerveld is de sierteelt ook een regelmatig terugkerend onderwerp, deels als element in grotere discussies (als die over het Bestemmingsplan Buitengebied of de Omgevingsvisie), deels naar aanleiding van concrete casussen en percelen, en deels op basis van (vragen over) deelaspecten. Een door de gemeente gesloten Convenant met telers en brancheorganisaties werd kritisch onthaald en heeft in de praktijk weinig opgeleverd. En ook in Westerveld is een aanzet gegeven tot een dialoog, maar kreeg deze geen follow up. In één geval heeft het College door bemiddeling ervoor gezorgd dat lelieteelt geen doorgang vond op een specifiek perceel nabij woonwijk, scholen, sportvoorzieningen en recreatieroutes.

(4) Eén van de grote problemen, die wereldwijd aan de orde zijn, is het verlies aan biodiversiteit. Het gebruik van pesticiden is daarbij één van de factoren, die aan biodiversiteitsverlies bijdragen. Wereldwijd worden een half tot 1 miljoen plant- en diersoorten met uitsterven bedreigd. Met name insecten als wilde bijen, hommels, vlinders en zweefvliegen lijden onder het gebruik van de chemische bestrijdingsmiddelen.

In Westerveld is de natuur de eerstgenoemde van de in de Omgevingsvisie genoemde unieke selling points. Naast de intrinsieke waarde van deze gebieden en de biodiversiteit, zijn deze gebieden belangrijke elementen in het woon- en

leefklimaat voor de inwoners van Westerveld en leveren zij een enorme bijdrage aan recreatie en toerisme. Zowel de drie natuurbeherende organisaties, die in Westerveld terreinen beheren, als ook de Ecologische Autoriteit noemen het gebruik en verspreiding van pesticiden als één van de factoren, die bijdragen aan de achteruitgang van de kwaliteit van de natuur.

(5) Bij waterbeheer gaat het om zowel waterkwantiteit (teveel en tekort) als om waterkwaliteit. Bij waterkwantiteit speelt de sierteelt een rol in de onttrekking van grondwater en daarmee gepaard gaande verdroging van o.a. natuurgebieden. Maar vooral de waterkwaliteit is een punt van grote zorg. In 2027 moeten alle EU-lidstaten voldoen aan de doelen die de Kaderrichtlijn Water (KRW) stelt. Een tussenevaluatie laat zien, dat de doelen van de KRW nog lang niet in zicht zijn. Het CTGB constateert voor een aantal werkzame stoffen in gewasbeschermingsmiddelen structurele overschrijdingen van de toelatingsnormen. Het RIVM constateert over de Nederlandse drinkwatervoorziening: er is te veel vrijwilligheid, er worden te weinig echt ingrijpende maatregelen genomen, en de monitoring is niet op orde. En ook de waterleidingbedrijven, die in Westerveld voor de drinkwatervoorziening zorgen (WMD en Vitens), luiden de noodklok.

(6) Het Centrum voor Beroepsziekten waarschuwt voor gezondheidsrisico's bij het gebruik van bestrijdingsmiddelen voor een ieder die met deze middelen werkt. Het grootste risico wordt gelopen in de sector zelf. In 2020 constateert de Gezondheidsraad dat er aanwijzingen zijn voor een verband tussen blootstelling aan pesticiden en de kans op gezondheidsschade. Meer onderzoek zal op korte termijn geen duidelijkheid geven en de toelatings-procedure voor de middelen kan nooit alle risico's uitsluiten. Daarom adviseert de Gezondheidsraad voorzorg toe te passen. In 2019 publiceerde het RIVM een eerste rapport 'Bestrijdingsmiddelen en omwonenden : Samenvattend rapport over blootstelling en mogelijke gezondheidseffecten'. Daarbij werd vastgesteld dat restanten van bestrijdingsmiddelen, die op de onderzochte bollenvelden zijn gebruikt, zijn teruggevonden in de buitenlucht rond woningen in de buurt; daarnaast zijn ze aangetroffen in de urine van omwonenden van bloembollenvelden, zowel bij volwassenen als bij kinderen. Dit was ook het geval in de urine van mensen die op meer dan 500 meter afstand van agrarische velden woonden. Inmiddels is het RIVM een vervolgonderzoek gestart, gericht op relaties met specifieke ziektebeelden. De GGD constateert dat in bestrijdingsmiddelen stoffen zitten, die schadelijk kunnen zijn voor mensen. Of een stof ook echt slecht is voor de gezondheid hangt af van: ~ hoe schadelijk de stof precies is; ~ en of je met de stof in aanraking komt. Ondanks de eisen, die aan de pesticiden gesteld worden, is het nooit helemaal zeker dat het middel geen risico is voor de gezondheid. De GGD verbindt daar adviezen aan als: ramen en deuren sluiten en binnen blijven. Tenslotte zijn er een aantal ziektebeelden, waarbij de aanwijzingen dat deze (mede) kunnen worden veroorzaakt door pesticiden, tot wetenschappelijk onderzoek leiden. Het meest in het oog springend is het onderzoek naar het verband met de Ziekte van Parkinson en andere neurodegeneratieve ziekten, maar ook is er onderzoek naar hartritmestoornissen, COPD, bepaalde vormen van kanker en ontwikkelingsstoornissen bij kinderen en autisme. Tenslotte zijn er ernstige zorgen over resistente schimmels als gevolg van bestrijdingsmiddelen.

(7) Biologische teelt naast percelen met (intensief) gebruik van pesticiden kan tot economische schade leiden door het verlies van het Skal-keurmerk, dan wel het niet aanvragen daarvan. Ook kunnen klanten erdoor worden afgeschrikt. Ook kan economische schade optreden voor de recreatie- en toerismesector, ofwel in brede zin door het wegblijven van specifieke groepen toeristen, dan wel in directe zin doordat recreatievoorzieningen direct grenzen aan percelen met gebruik van pesticiden. Tenslotte kan (in theorie) ook de verkoop van huizen onder druk komen te staan.

(8) Organisaties en omwonenden wenden zich in toenemende mate tot de rechter. De jurisprudentie is zich nog aan het ontwikkelen, zowel in het bestuursrecht als in het civiele recht. In het bestuursrecht worden overheden (de provincies) middels handhavingsverzoeken aangesproken op met name de Wet Natuurbescherming. Er liggen hier een aantal uitspraken, waarbij is vastgesteld dat sierteelt is aan te merken als een project dat onder de werking van artikel 2.7 van de Wnb valt, waarbij beoordeeld dient te worden of dit project significante gevolgen kan hebben voor het betreffende natuurgebied. Een andere vraag, die in een bestuursrechtelijke procedure beoordeeld zal moeten worden, is die naar de reikwijdte van het recht op informatie (over op specifieke percelen gebruikte middelen). In civiele procedures (tussen omwonenden en teler) is (vooralsnog in Kort Geding) ofwel vastgesteld dat niet meer gespoten mag worden, dan wel met een beperkter aantal middelen. In één geval is (eveneens in Kort Geding) vastgesteld dat de spuitgegevens moeten worden overhandigd aan de omwonenden. Bodemprocedures volgen nog.

(9) Naast mogelijke rollen voor de gemeente bij het faciliteren van informatie-uitwisseling en communicatie en bij projecten die ten doel hebben de milieubelasting van teelten te verminderen, heeft de gemeente haar eigen verantwoordelijkheden op het gebied van ruimtelijke ordening en de gezondheid van inwoners. Privaatrechtelijk heeft de gemeente mogelijkheden bij verkoop of verpachting van gronden in gemeentelijk eigendom. Publiekrechtelijk heeft de gemeente onder de Omgevingswet wettelijke mogelijkheden voor het opnemen van regels in het omgevingsplan (ofwel algemene of maatwerkregels in de vorm van bufferzones, teeltverboden en middelenverboden, dan wel invoering van vergunningplichten). Daarnaast zijn er mogelijkheden voor het opnemen van maatwerkvoorschriften op basis van het Bal in de vorm van bufferzones, teeltverboden en middelenverboden.

Conclusies

- Het gebruik van bestrijdingsmiddelen in de sierteelt is één van de factoren, die bijdraagt aan de achteruitgang van de biodiversiteit en het heeft een negatieve invloed op de staat van de natuur. Tevens wordt de waterkwaliteit (zowel grond- als oppervlaktewater) er negatief door beïnvloed. En tenslotte is het een factor, die tot verdroging kan leiden.
- Er zijn gezondheidsrisico's verbonden aan het gebruik van bestrijdingsmiddelen, zowel voor ondernemers en werknemers in de sector zelf, als voor omwonenden (met een extra risico voor kinderen en kwetsbare groepen), en voor recreanten en passanten. Hoewel er nog verder onderzoek gaande en nodig is, is dat geen reden om maatregelen uit te stellen, al was het op basis van voorzorg.
- Kortom: het gebruik van bestrijdingsmiddelen in de sierteelt is een niet te ontkennen probleem voor milieu en gezondheid, en dat vraagt om een gerichte aanpak.
- Het gebruik van bestrijdingsmiddelen in de sierteelt is niet een op zichzelf staand probleem, maar maakt deel uit van een breder scala aan zaken, die de landbouw betreffen, en die gezamenlijk een meer omvattende transitie in die landbouw noodzakelijk maken. Zaken, die elkaar ook weer onderling beïnvloeden en versterken. Maar dat is geen reden om het gebruik van bestrijdingsmiddelen in de sierteelt niet ook als apart probleem aan de orde te stellen en aan te pakken.
- Sierteelt onttrekt landbouwgrond aan de voedselteelt.
- Er is een substantieel deel van de inwoners van Westerveld, die zich zorgen maakt over het gebruik van bestrijdingsmiddelen in de sierteelt. Een deel van die inwoners heeft zich georganiseerd. In de huidige situatie nemen organisaties en (groepen) inwoners hun toevlucht tot de rechter, ofwel via het bestuursrecht, dan wel via het civiel recht. De sociale cohesie staat hierdoor onder druk.
- Het gebruik van bestrijdingsmiddelen in de sierteelt is niet op te lossen door onderling overleg en afspraken tussen telers en omwonenden. Goede communicatie en volledige transparantie tussen telers en omwonenden is zeker van belang binnen de gegeven omstandigheden, maar het is de overheid, die aan zet is om uiteindelijke oplossingen te bieden.
- Het feit dat middelen elk individueel zijn toegelaten door het CTGB biedt geen zekerheid dat die middelen ook veilig zijn. Met name het effect van combinaties van bestrijdingsmiddelen wordt door het CTGB niet onderzocht; datzelfde geldt voor de relatie met neuro-cognitieve aandoeningen. Ook is er andere wetenschappelijke kritiek op de werkwijze van het CTGB. En ook in de jurisprudentie is het enkele feit dat middelen zijn toegelaten niet als doorslaggevend beschouwd.
- Controle door de NVWA heeft uitgewezen, dat de nalevingspercentage voor wat betreft de regels voor (de toepassing van) bestrijdingsmiddelen in de sierteeltsector te wensen overlaat.
- De huidige regelgeving rondom toelating en toepassing rechtvaardigt niet de conclusie, dat geen andere maatregelen noodzakelijk zijn.
- Middelen dringen door in de diepere grondlagen en daarmee uiteindelijk in het grondwater. Ook spoelen ze uit in het oppervlaktewater. Daarnaast verspreiden middelen zich ook op verschillende wijzen via de lucht buiten de akker, waarop ze gespoten zijn. De afstand, die daarbij uiteindelijk overbrugd kan worden, is meerdere kilometers. Maar in de praktijk zijn (voor wat betreft de gezondheidsrisico's) de eerste 250 meter het meest intensief besmet.
- Gemeenten hebben binnen de nieuwe Omgevingswet voldoende mogelijkheden, en zelfs ook een juridische plicht, om burgers te beschermen tegen de risico's van blootstelling aan bestrijdingsmiddelen en hen een gezonde leefomgeving te bieden. Daartoe biedt het Omgevingsplan (op basis van een aangepaste Omgevingsvisie) de meest geëigende aanknopingspunten.
- Het herzien van de Omgevingsvisie en het realiseren van een Omgevingsplan zullen nog (geruime) tijd in beslag nemen. In die tussenperiode zijn andere maatregelen noodzakelijk en mogelijk op basis van Besluit Activiteiten Leefomgeving (Bal).
- Als de gemeente haar faciliterende rol wil voortzetten (na beëindiging van het huidige Convenant), dient dat te geschieden met volledige participatie van inwoners (groepen en organisaties) en te zijn gericht op informatie en communicatie.

Hoofdstuk 1

De sierteeltsector

Cijfermatige onderbouwing

Nederland als geheel telt 1.788.524 hectare landbouwgrond (cijfer 2023 Centraal Bureau voor de Statistiek CBS), waarvan grofweg 2/3 bestemd is voor veevoer en 1/3 voor gewassen voor directe menselijke consumptie. De sector sierteelt (bollen en knollen) neemt binnen dit geheel 27.995 hectare landbouwgrond in beslag, verdeeld over 1.618 bedrijven. Daarbinnen neemt specifiek de lelieteelt 6.252 hectare in, verdeeld over 407 bedrijven. In de Provincie Drenthe zijn deze getallen als volgt: 151.287 hectare landbouwgrond, waarvan de sierteelt is gegroeid naar 2.122 hectare in 2023, verdeeld over 68 bedrijven. Daarbinnen de lelieteelt: 1.445 hectare verdeeld over 39 bedrijven. Voor de Gemeente Westerveld zijn de cijfers als volgt: 12.305 hectare landbouwgrond, 376 hectare sierteelt (verdeeld over 16 bedrijven), 266 hectare lelieteelt (10 bedrijven).

Landbouwgrond - ha	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Bedrijven - aantal							
Westerveld	12 013	12 132	12 229	12 357	12 335	12 316	12 305
	418	416	422	417	409	403	406
Drenthe	152 010	152 447	152 504	152 632	152 264	150 756	151 287
	3 362	3 295	3 261	3 230	3 205	3 145	3 120
Nederland	1 797 270	1 802 313	1 804 444	1 801 897	1 799 120	1 788 071	1 788 524
	50 444	49 945	49 543	48 763	48 021	46 736	46 548
Sierteelt - ha	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Bedrijven - aantal							
Westerveld	319 -		455	412	391	362	376
	14	11	14	16	10	16	16
Drenthe	2 014	2 133	2 164	2 028	2 111	2 094	2 122
	411	416	421	414	414	386	474
Nederland	26 443	27 289	27 193	26 958	27 236	27 998	27 995
	1 596	1 593	1 551	1 496	1 572	1 597	1 618
Lelieteelt- ha	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Bedrijven - aantal							
Westerveld	271	271	291	270	244	279	266
	11	10	11	13	6	12	10
Drenthe	1 449	1 480	1 449	1 318	1 386	1 482	1 445
	39	39	38	40	33	43	39
Nederland	6 399	6 332	6 014	5 280	5 811	6 236	6 242
	418	377	362	323	345	389	407

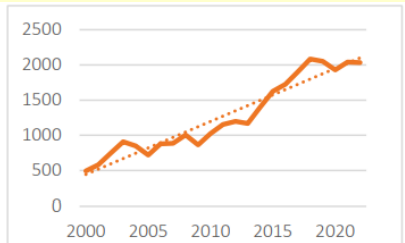
De bloembollenteelt is van oudsher vooral gevestigd in de “Bollenstreek” (Zuid Holland Noord, achter de duinen), Kennemerland en de kop van Noord Holland (rondom Breezand). De bollen- c.q. lelieteelt is in de loop van de jaren 90 van de vorige eeuw geleidelijk in Drenthe, c.q. Westerveld geïntroduceerd. Vaak werden daarvoor droogbloemen geteeld, meestal naast een gemengd bedrijf met ook andere teelten. Geleidelijk aan zijn meerdere bedrijven volledig overgegaan op bollenteelt. De verhouding daarbinnen tussen bijvoorbeeld tulpen en lelies ligt in Drenthe volledig anders dan in Nederland als geheel. In Nederland was in 2022 de lelieteelt zo’n 21 % van de bollenteelt; in Drenthe is dat zo’n 71%.

De Nederlandse sierteelt is mondiaal een omvangrijke speler. 65% van de bloembollen in de wereld wordt in Nederland geteeld. Daarnaast loopt 85% van de handel via ons land. Met een jaarlijkse exportwaarde

van meer dan € 12 miljard vertegenwoordigt de sierteelt bijna 12% van de exportwaarde van de Nederlandse landbouw. Snijbloemen en potplanten vormen de hoofdmoot. De inkomsten van siertelers zijn over het algemeen veel hoger dan die van veehouders en akkerbouwers en laten een nog steeds stijgende lijn zien.

Uit het [eindrapport Bollenteelt](#) van de Noordelijke Rekenkamer:

In Drenthe heeft de bollenteelt in de afgelopen 25 jaar een grote vlucht genomen. Het areaal bloembollen in Drenthe is in de laatste 20 jaar verviervoudigd van een kleine 500 naar zo'n 2.000 hectare (zie figuur 1). Na Noord-Holland, Flevoland en Zuid-Holland is Drenthe thans de vierde bloembollenprovincie van Nederland.¹² Van alle bloembollen in Nederland wordt momenteel zo'n 7% in Drenthe geteeld.

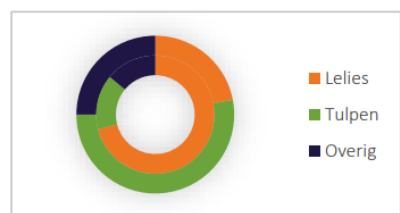

Figuur 1: ontwikkeling areaal bloembollen in Drenthe (hectare) tussen 2000 en 2022

Drenthe is in de afgelopen 20 jaar vooral in de lelieteelt een speler van formaat geworden. In de rest van Nederland worden hoofdzakelijk tulpen geteeld. De Drentse zandgronden zijn met name geschikt voor het telen van lelies. In figuur 2 zien we dat de Nederlandse bollen- en sierteelt in 2022 voor 21% uit lelies bestond, terwijl dat in Drenthe 71% was.¹³

Bijna een kwart van het Nederlandse areaal aan lelievelden, is te vinden in de provincie Drenthe.

Figuur 2: vergelijking percentage bloembollen in Nederland en Drenthe (in hectare, 2022). Buitenste ring: Nederland. Binnenste ring: Drenthe.

Er zijn twee factoren, die – naast het verdienmodel zelf - bevorderend werken op de uitbreiding van het areaal sierteelt. Ten eerste is de landbouwgrond in Nederland bijzonder duur. De stijging van de grondprijzen was nog verklaarbaar vanuit de stijging van de opbrengsten per hectare, maar die opbrengsten stagneren (zowel in kilo's als in euro's). Dat leidt tot een terugverdientijd van aangekochte grond, die is opgelopen tot 30 à 40 jaar. Daardoor krijgen met name startende boeren weinig kansen. En het leidt tot nog verdere intensivering en automatisering, grotere bedrijven en vermindering van het aantal boeren. Het aantal boerenbedrijven halveerde tussen 2000 en nu. Daarnaast is er vanwege de stikstofproblematiek druk ontstaan op de veeteeltsector. Als veetelers - uit eigen keuze of gedwongen – stoppen met hun bedrijf komt grond vrij, die kan worden verkocht of verpacht. In dat krachtenveld ontstaat een voorkeur voor hoogrenderende gewassen, zoals de sierteelt.

Artikel [Follow The Money](#):

Volgens cijfers van het Kadaster en Wageningen Economic Research doorbrak de gemiddelde prijs van een hectare landbouwgrond in augustus voor het eerst de grens van 95.000 euro. Tien jaar eerder was dat nog ongeveer 53.000 euro. Dat is een stijging van 80 procent. Ter vergelijking: de algemene inflatie bedroeg in dezelfde periode 27 procent. In Flevoland kost een hectare akkerland inmiddels bijna evenveel als een Porsche 911. De prijs van Nederlandse landbouwgrond ligt grofweg achtmaal boven het Europese gemiddelde. Ten opzichte van België ligt de prijs gemiddeld 20 procent hoger, ten opzichte van Duitsland 60 procent.

Verschillende politici zeggen dat dit te maken heeft met de schaarste van de grond.... Maar zo schaars is landbouwgrond hier niet. Meer dan de helft van het landoppervlak in Nederland wordt door boeren gebruikt. Dat is ruim meer dan het Europese gemiddelde. Sinds 2012 kromp het aantal hectares boerenland met minder dan een procent, blijkt uit cijfers van het CBS. De hoeveelheid natuur kromp in dezelfde periode met 2,5 procent.

Eén van de centrale argumenten in het overkoepelende landbouwdebat van de kant van de agrarische sector is de voedselvoorziening, ofwel – wat is gaan heten - de **voedselzekerheid**. Landbouworganisaties en boerenactiegroepen gebruiken dan slogans als “Boeren zorgen voor het eten” of “No farmers, no food”. De in dat kader terechte discussie over de verhouding van grondgebruik voor voedergewassen voor de veeteelt versus die voor gewassen voor directe menselijke consumptie valt buiten de scope van deze nota. In ieder geval kan in dit kader worden vastgesteld dat sierteelt op geen enkele manier bijdraagt aan

het waarborgen van de voedselzekerheid, noch op lokaal niveau, noch op nationaal niveau, noch op mondiaal niveau. Sierteelt is in die zin volledig een 'luxeproduct'.

De werkgelegenheid, die door de sierteeltsector wordt gegenereerd, is beperkt. Vanzelfsprekend is er de directe werkgelegenheid bij de telers en bij de loonbedrijven, die voor hen werken. Maar daarnaast maakt de sierteeltsector in ruime mate gebruik van **arbeidsmigranten op seizoensbasis**.

Koninklijke Algemeene Vereeniging voor Bloembollencultuur

De sierteeltsector is georganiseerd in de Koninklijke Algemeene Vereeniging voor Bloembollencultuur (KAVB). Volgens de website van deze in 1860 opgerichte organisatie *betreffen de belangrijkste activiteiten van de KAVB betreffen, kort samengevat, collectieve belangenbehartiging, het verstrekken van kennis- en informatie aan de leden en dienstverlening voor leden. De inhoudelijke speerpunten van de vereniging zijn duurzaamheid, ondernemerschap, kwaliteit en het imago van de sector en haar producten. Leden kunnen daarnaast gebruik maken van onder andere de proef- en monstertuin, een arbitragecollege, een uitgebreide vakbibliotheek, juridisch advies, een kredietverzekering en een uitgebreide database met gegevens over geregistreerde cultivars.*

Bestrijdingsmiddelen; toelating, CTGB

De sierteelt maakt gebruik van bestrijdingsmiddelen. De groep 'bestrijdingsmiddelen' wordt onderverdeeld in – wat genoemd wordt – gewasbeschermingsmiddelen en biociden. Biociden worden gebruikt buiten de landbouw en blijven hier verder buiten beschouwing. 'Gewasbeschermingsmiddelen' worden grofweg weer onderverdeeld in Insecticiden (bestrijding van insecten), herbiciden (bestrijding van onkruid) en fungiciden (bestrijding van schimmels). Al deze woorden eindigen op -cide, hetgeen betekent 'het doden van'. Bestrijdingsmiddelen bevatten, naast allerlei hulpstoffen, een 'werkzame stof'. Dat is het actieve bestanddeel van het bestrijdingsmiddel. Denk bijvoorbeeld aan de stoffen glyfosaat, imidacloprid of spinosad. Middelen worden ingedeeld in laag- en hoog-toxisch.

Gemeentelijke handleiding regulering bestrijdingsmiddelen:

Er zijn momenteel (oktober 2024) 46 werkzame stoffen die zijn aangemerkt als 'stoffen die in aanmerking komen om te worden vervangen'. Voorbeelden zijn esfenvaleraat, pendimethalin en cypermethrin. Deze stoffen zijn volgens de EU zo risicovol dat ze van de markt worden gehaald zodra er minder giftige alternatieven beschikbaar zijn. Stoffen die niet in deze categorie zijn ingedeeld kunnen overigens ook een gezondheidsrisico meebrengen. Dit blijkt ook uit het feit dat verschillende 'reguliere' bestrijdingsmiddelen als Zeer Zorgwekkende Stof (ZZS) zijn aangemerkt. Het RIVM schat dat 20% van de toegelaten bestrijdingsmiddelen één of meer ZZS'en bevat en dat 10% een potentiële ZZS bevat.

De productie van bestrijdingsmiddelen is voor een belangrijk deel geconcentreerd bij vier gigantische mondiale bedrijven: het Zwitserse Syngenta (met een omzet in 2023 van 15,43 miljard Euro), het Duitse Bayer Crop Science (met een omzet in 2023 van 11,92 miljard Euro), het eveneens Duitse BASF (met een omzet van 8,32 miljard Euro) en het Amerikaanse Corteva (met een omzet in 2023 van 7,75 miljard Euro). Het ooit omstreden bedrijf Monsanto maakt thans onderdeel uit van Bayer in de Verenigde Staten. Deze bedrijven vormen de kern van een lobbygroep, die in Brussel opereert.

Website Corporate Europe Observatory:

De kerngroep van zakelijke actoren die lobbyen tegen de wet op het terugdringen van pesticiden verklaarden samen een totale jaarlijkse lobby-uitgave van 15 miljoen euro te hebben. Deze groep bestaat uit Bayer, BASF, Syngenta en Corteva; hun lobbyverenigingen CropLife Europe en Euroseeds; en vijf andere entiteiten. Daarnaast heeft boerenlobby Copa-Cogeca een jaarlijkse zelfverklaarde lobby-uitgave van 1,5 miljoen euro. Deze zelfverklaarde cijfers zijn echter normaal gesproken enorme onderschattingen.

In Nederland beoordeelt het [College voor de toelating van gewasbeschermingsmiddelen en biociden](#) (Ctgb) of gewasbeschermingsmiddelen en biociden veilig zijn voor mens, dier en milieu voordat ze worden verkocht. Ook beoordeelt het Ctgb of de middelen werkzaam zijn. Het College doet dat – volgens haar website – op basis van internationale afspraken en in de wetgeving verankerde criteria:

Op grond van deze beoordeling besluit het college of het middel in Nederland verkocht en gebruikt mag worden. Daarbij stelt het ook duidelijke voorschriften verplicht, die minimaal op het etiket moeten staan. Het Ctgb is onafhankelijk, maar opereert wel binnen Europese en nationale wetgeving en beleidsregels.

De beoordelingen van door het Ctgb toegelaten middelen zijn **voor een groot deel** openbaar. Zo kan iedereen achterhalen op basis van welke onderzoeken het Ctgb een middel toelaat en welke overwegingen daarbij een rol hebben gespeeld. Daarnaast adviseert het Ctgb op basis van zijn technisch-wetenschappelijke deskundigheid verschillende ministeries over wet- en regelgeving en beleid over gewasbeschermingsmiddelen en biociden. Het CTGB werkt op basis van [de Europese Verordening betreffende het op de markt brengen van gewasbeschermingsmiddelen](#) uit 2009.

Het CTGB doet niet zelf onderzoek, maar baseert zich op onderzoek, dat wordt aangeleverd door de aanvrager van toelating. Volgens het CTGB zelf moet het aanvraagdossier voldoen aan de nationale en Europese regels. Bijvoorbeeld moet het informatie bevatten uit onderzoeken door onafhankelijke laboratoria, die aan specifieke criteria moeten voldoen. Bij de beoordeling door het CTGB van het aanvraagdossier wordt “de mogelijke blootstelling aan stoffen voor mens, dier en milieu berekend. Vervolgens worden deze gegevens vergeleken met de veilige waarden. Als blijkt dat een middel veilig kan worden gebruikt en dat het effectief is, dan besluit het college het toe te laten.” Het daarbij gebruikte toetsingskader is vastgelegd in Europese regelgeving, maar daarnaast mogen lidstaten ook eigen specifieke regels en eisen hanteren. De vaststelling van dat toetsingskader is ‘een politiek proces’.

Inmiddels worden vanuit verschillende hoeken (grote) kanttekeningen gezet bij de toelatingsprocedures door het CTGB. In sommige gevallen worden vraagtekens gezet bij de onafhankelijkheid van het aangeleverde onderzoek of blijken onderzoekers nauwe banden te onderhouden met de aanleverende bedrijven. De gebruikte onderzoeksmethode staat eveneens fundamenteel ter discussie, met name de vraag of een middel eenzijdig of tweezijdig moet worden getest (zie kader). Soms zou er sprake zijn van ‘vooringenomenheid’ bij de beoordeling van onderzoeksresultaten, die in sommige gevallen worden ‘weggeredeneerd’ (zie kader). Maar de voornaamste kritiek op de toelating door het CTGB is dat slechts met enkelvoudige middelen wordt getest, en dat daarmee cocktails van middelen of stapeling van middelen buiten beschouwing blijft (zie kader).

Website Universiteit Leiden:

De Leidse hoogleraar De Snoo stelt dat “de huidige gebruikte tweezijdige test niet geschikt is om de veiligheid van pesticiden, zoals glyfosaat, te beoordelen. Hij legt uit dat deze methode eerder bedoeld is voor medicijnen, waarbij naast de schadelijke effecten ook de genezende werking wordt getest. ‘Maar bij pesticiden willen we alleen maar weten: is een stof veilig of kankerverwekkend – ja of nee?’, zegt De Snoo in een interview met Trouw. Hij noemt de huidige aanpak ‘slechte statistiek en slechte wetenschap: ‘Door verkeerd te testen, kun je de indruk krijgen dat er niks aan de hand is, terwijl het kankerverwekkend effect er misschien wel is’.

Website Zembla, die het onderzoek naar glyfosaat tegen het licht hield:

‘Ze zijn vooral bezig met het wegschuffelen van bewijs’, concludeert emeritus-hoogleraar toxicologie Martin van den Berg (Universiteit Utrecht) die op verzoek van Zembla ook heeft meegelezen. ‘Daar kun je niet omheen als je het dossier bekijkt. Ze zoeken naar argumenten om het niet te hoeven classificeren als een kankerverwekkende stof.’ ‘Ik zie dat ze wetenschappelijke aanwijzingen dat glyfosaat mogelijk kankerverwekkend is, systematisch wegreken’, concludeert hoogleraar Ad Ragas wanneer hij het beoordelingsrapport overziet. ‘En in ieder geval worden de protocollen, die moeten garanderen dat je één voor één netjes alle stappen zet, geschonden.’

Website Toekomstvisie 2030 Gewasbescherming:

Bij toelating van een bepaald middel moet ook meegenomen worden de effecten van andere middelen op basis van dezelfde werkzame stof. Dit staat in de uniforme beginselen van Verordening (EU) 546/2013. De hulpmiddelen die het Ctgb hiervoor heeft zijn zeer beperkt. De risicobeoordeling vindt per middel plaats. De effecten van gestapeld gebruik wordt niet bepaald. Het totale gebruik kan leiden tot risico's die in de huidige risicobeoordeling niet worden vastgesteld. Er is sprake van stapelen als voor een bepaalde teelt na elkaar verschillende middelen op basis van dezelfde werkzame stof worden toegepast.

In april 2024 heeft het [Europese Hof van Justitie](#) (EU-Hof Luxemburg) een [vernietigend oordeel](#) gevelde over het Nederlandse toelatingsbeleid voor pesticiden. Het Europese Hof van Justitie heeft verklaard dat de manier waarop in Nederland de toelating van chemische bestrijdingsmiddelen wordt uitgevoerd, onjuist is. Het is de verwachting, dat de bestuursrechter deze uitspraak zal volgen, waardoor het College voor de toelating van gewasbeschermingsmiddelen en biociden (Ctgb) haar beleid bij toetsing en toelating zal moeten aanpassen. Volgens het Europees Hof van Justitie (EU-hof) negeert het Ctgb in een aantal gevallen belangrijke schadelijke effecten en hanteert de instantie niet de meest moderne wetenschappelijke inzichten. ‘Dit is in strijd met de Europese verordening op dit gebied. Het Ctgb zal zijn

onderzoeksbeleid flink moeten aanpassen.' Het EU-hof stelt dat het CTGB een nieuw middel moet onderzoeken op eventuele hormoonverstorende werking, maar ook op mogelijk andere schadelijke effecten. Dat moet volgens het EU-hof niet alleen met protocollen worden gedaan, maar met alle actuele beschikbare, betrouwbare, wetenschappelijke en technische kennis.

Meer recent heeft het [College van Beroep voor het bedrijfsleven](#) (CBB) in een zaak aangespannen door PAN Europe (zie hs. 2) het toelatingsbesluit van het CTGB voor het middel Dagonis vernietigd. Het CBB had in dit proces eveneens prejudiciële vragen gesteld aan het Europese Hof van Justitie. Op basis van het antwoord van het Hof heeft het CBB geoordeeld dat het CTGB niet deugdelijk en inzichtelijk heeft gemotiveerd dat de door PAN ingebrachte informatie onvoldoende is om difenoconazool (de werkzame stof in Dagonis) te identificeren als hormoonontregelaar. Totdat het middel opnieuw is beoordeeld, mag het niet worden gebruikt. Het is echter de afgelopen jaren wel degelijk toegepast.

Ook het CTGB zelf geeft aan - in de presentatie voor de Provincie Drenthe op 13 maart 2024 – (nog) niet alles te weten:

We weten niet alles

- Drainage en depositie via lucht
- Neurodegeneratieve ziekten in relatie tot het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen
- Cumulatieve effecten in milieu (wel deels voor de consument)

ctgb

Toepassing en verspreiding bestrijdingsmiddelen; toezicht en handhaving

Telers mogen allereerst alleen bestrijdingsmiddelen gebruiken, die zijn toegelaten door het CTGB (zie hierboven). De [Nederlandse Voedsel- en Waren Autoriteit](#) (NVWA) houdt hierop toezicht. Dat er in de praktijk toch ook niet-toegelaten bestrijdingsmiddelen worden gebruikt, blijkt uit nieuwsberichten op de website van de NVWA. Zo werd door de Inlichtingen- en Opsporingsdienst van de NVWA op donderdag 28 november 2024 een handel in illegale bestrijdingsmiddelen in Noord Brabant opgerold. In een garagebox werd 3.000 liter onkruidverdelger aangetroffen. Daarnaast controleert de NVWA gericht bij de Nederlandse afnemers. Eerder – in juni 2024 – werd 1.000 kilo van het verboden middel Vydate 10G aangetroffen bij een teler in Overijssel.

Website NVWA:

In de handelsketen zijn in 2022 controles uitgevoerd bij import, distributeurs en verkoop van online platformen. Ook deze nalevingscijfers zijn zorgwekkend, vanwege potentiële risico's van het gebruik van in EU verboden of niet in Nederland toegelaten middelen. Zo is er bij import sprake van niet toegelaten gewasbeschermingsmiddelen en/of biociden die werden aangetroffen variërend van 1 kg tot 40 ton. Verder zijn er meer dan 1.000 advertenties met niet toegelaten gewasbeschermingsmiddelen verwijderd die online werden aangeboden aan particulieren

In 2023 voerde de NVWA 114 toepassingsinspecties uit in de buitenteelt van land- en tuinbouwgewassen; daarbij ging het met name over toepassingen met de spuitapparatuur. Website NVWA: *Bij 36 inspecties zagen we 1 of meerdere overtredingen. Bij 68% van de inspecties werden de regels nageleefd. In 2022 ging het nog om naleving van de regels bij 76% van de inspecties. We voerden toen 154 toepassingsinspecties uit.* Bij overtredingen ging het om: ~ Gebruik van niet toegelaten middelen; ~ Overtredingen van de voorschriften uit het Activiteitenbesluit milieubeheer; ~ Overtredingen van de gebruiksvoorschriften van

de gewasbeschermingsmiddelen. Het gemiddelde nalevingspercentage in 2023 van 68% is uitgesplitst voor de bloembollensector 67% en voor de buitenteelt van vaste planten, bloemisterijen en/of boomkwekerijgewassen 46%.

De afzetgegevens van de toegelaten middelen moeten door de leveranciers worden aangeleverd aan het Ministerie van Landbouw Visserij Voedselzekerheid en Natuur (LVVN); tevens moet het Ministerie de gegevens bijhouden van het feitelijk gebruik van de middelen. Dit moet op basis van Verordening 1185/2009 ([Verordening betreffende Statistieken voor Pesticiden](#)). Het CBS houdt deze gegevens bij en constateert, dat *'de uitkomsten van de statistiek Afzetcijfers gewasbeschermingsmiddelen om verschillende redenen afwijken van de statistiek Gebruikscijfers gewasbeschermingsmiddelen in de landbouw. De afzetcijfers kunnen als meer compleet worden beschouwd; deze zijn dan ook aanzienlijk hoger dan de cijfers over het gebruik.'*

Gemeentelijke handleiding regulering bestrijdingsmiddelen

Nederland is na Malta koploper in de EU met het hoogste bestrijdingsmiddelengebruik per hectare agrarische grond. Volgens UNICEF wordt maar liefst één op de twaalf Nederlandse kinderen blootgesteld aan te hoge concentraties bestrijdingsmiddelen. Uit het RIVM-onderzoek 'Bestrijdingsmiddelen en omwonenden'¹⁸ blijkt verder dat deze middelen tot een afstand van - in ieder geval - 250 meter rondom bollenvelden in aanzienlijk verhoogde concentraties worden aangetroffen onder meer in huisstof.

Naast de Verordening 1185-2009 is ook in 2009 een Europese Richtlijn uitgevaardigd, tot vaststelling van een kader voor communautaire actie ter verwezenlijking van een duurzaam gebruik van pesticiden (Richtlijn 2009/128/EG). Een Europese Verordening heeft rechtstreekse werking; een Richtlijn moet door lidstaten worden omgezet in nationale wetgeving.

Toelating en toepassing van bestrijdingsmiddelen zijn geregeld in de [Wet Gewasbeschermingsmiddelen en Biociden \(WGB\)](#). Ook hierop houdt de NVWA toezicht. Aspecten van het toezicht worden uitgevoerd door de Inspectie Leefomgeving en Transport, de Arbeidsinspectie, het Staatstoezicht op de Mijnen en de Waterschappen. Centraal daarbij staat artikel 2a. Zorgplicht: *Die zorgvuldigheid houdt in ieder geval in, dat een ieder, die weet of redelijkerwijs kan vermoeden dat door zijn handelen of nalaten gevaar ontstaat of kan ontstaan voor een mens, voor een dier of voor planten waarvan de instandhouding gewenst is, voor planten die aan anderen toebehoren, voor de bodem of voor het water, verplicht is dergelijk handelen achterwege te laten.*

In de WGB worden eisen gesteld aan opleiding en vakbekwaamheid en wordt verwezen naar nadere regels ten aanzien van Toepassingsmethoden en apparatuur. Deze nadere regels worden gesteld in het Besluit Activiteiten Leefomgeving (BAL), dat in werking trad bij de invoering van de Omgevingswet. Zo worden er regels gesteld ter bevordering van driftreductie en mag er bijvoorbeeld niet gespoten worden bij windsnelheden boven 5 m/s, gemeten op 2 meter boven de grond. Ook worden regels gesteld te aanzien van de afstand tot oppervlaktewaterlichamen.

Overigens berichtte [EénVandaag eind 2023](#) over de grote financiële en personele tekorten bij de NVWA ondanks de extra investeringen in deze organisatie in de jaren daarvoor. *'Geld is al jaren een moeilijk verhaal bij de NVWA. In 2012 ontstond de organisatie uit een fusie van drie overheidspartijen. Daarmee moest 50 miljoen euro bespaard worden. Een jaar later concludeerde de Algemene Rekenkamer dat met de fusie geen geld is uitgespaard.'*

Biologische sierteelt

Inmiddels begint ook de biologische sierteelt zich steeds meer te vestigen. Er is een brancheorganisatie opgericht: [Biologische Sierteelt Nederland](#). Het doel van de biologische sierteeltvereniging is om elkaar laagdrempelig te vinden en te versterken om zo een eigen en onafhankelijk geluid te laten horen. In de praktijk zet de vereniging zich in voor de gezamenlijke belangenbehartiging richting overheid, grote marktpartijen en onderwijs. Ook dient de vereniging als aanspreekpunt voor de sector. Daarnaast wordt gewerkt aan kennisuitwisseling, logistiek en ontmoeting binnen de verschillende teelten (snijbloemen,

bloembollen, vaste planten). In Westerveld maken bijvoorbeeld Bloem en Oogst in Wapserveen (biologische zaden en bloemenkwekerij) en de Arnica Kwekerij in Eemster deel uit van de Vereniging. Belangrijk aspect is het creëren van een markt voor de biologische sierteelt, waarbij – naast het overtuigen van individuele consumenten – wordt ingezet op de inkoop vanuit overheden.

De Kleur van geld (Triodos Bank):

"Zelfs het zeer getrainde oog van iemand die al bijna twintig jaar biologisch teelt, kan biologische tulpen niet van gangbare geteelde exemplaren onderscheiden. "Maar als ik naar de bloemen in de supermarkt kijk en weet wat voor reis die hebben afgelegd, dan vraag ik me af hoe consumenten denken dat dat kan voor die prijs", zegt Maaïke Röder (73) van Bijenakker in Odijk. "De natuur betaalt de schade."

Hoofdstuk 2

Maatschappelijke reactie

In 1962 publiceerde de Amerikaanse biologe Rachel Carson het boek '**Silent Spring**' en dat sloeg in als een bom. Het boek maakte de wereld bewust van de gevolgen van bestrijdingsmiddelen voor mens, natuur en milieu. Het leidde ook toen al in de Verenigde Staten tot rechtszaken en uiteindelijk tot het verbod op DDT, een tot dan toe volledig gangbaar bestrijdingsmiddel. In prachtige taal laat Carson het enorme belang zien van een gezonde bodem en van het daarin aanwezige bodemleven. Zij schrijft: *“Niet alleen schiep het leven de bodem, tegenwoordig komen er een ongelooflijke rijkdom en een grote diversiteit aan andere levende wezens in voor; als dat niet zo zou zijn, dan zou de bodem dood en steriel zijn. Met hun aanwezigheid en hun activiteit maken die talloze organismen de bodem rijp als basis voor de groene mantel die rond de aarde is gedrapeerd.”*

Burgerbewegingen en milieuorganisaties

Vanaf die tijd staan de bestrijdingsmiddelen ter discussie. En naarmate de sierteelt met het intensieve gebruik van bestrijdingsmiddelen zich uitbreidt naar en in Drenthe, wordt die discussie ook hier steeds nadrukkelijker gevoerd. Inwoners maken zich zorgen over de staat van de natuur en over hun gezondheid en die van hun kinderen. Vanuit die bezorgdheid ontstaan **burgerinitiatieven** als Bollenboos (2003) en Meten=Weten (2018). Op Europees niveau worden die initiatieven ondersteund door het Pesticides Action Network Europe, dat weer onderdeel is van het wereldwijde Pesticides Action Network (PAN).

Maar ook ontstaan kleinere netwerken van **omwonenden** van specifieke sierteeltlocaties, die proberen in overleg te treden met telers om bepaalde teelten te voorkomen of om dan in ieder geval afspraken te maken over het verkrijgen van informatie over wat er gespoten wordt, over waarschuwingen vooraf als er gespoten gaat worden etc. De discussie over de sierteelt zet kleine gemeenschappen onder druk en de verhoudingen soms op scherp. Voorbeelden daarvan zijn de omwonenden van de NoordLheederes, de omwonendengroep rond Boterveen en de omwonenden en ouders rondom de Openbare Basis School (OBS) De Singelier.

Bollenboos

Al in 2003, dus meer dan 20 jaar geleden, werd in Westerveld de werkgroep Bollenboos opgericht mede naar aanleiding van een Nota uit 2002 van de Drentse Milieufederatie: 'Land van de reizende bol'. In ruim 15 jaar groeide Bollenboos uit tot een gezaghebbende organisatie met veel kennis van zaken en een reeks aan publicaties, waaronder het [Zwartboek Giftikker](#) uit 2014. Na 2018 heeft de Stichting Bollenboos het stokje overgedragen aan nieuwe initiatieven, maar formeel opgeheven zijn ze nog niet.

Meten=Weten

In 2019 werd de [Vereniging Meten=Weten](#) opgericht op basis van een burgerinitiatief dat in 2018 ontstond. Meten=Weten komt op voor het recht van mensen, dieren en natuur op een gezonde leefomgeving zonder pesticiden. Het is een burgerinitiatief dat zélf onderzoek doet naar de verspreiding van pesticiden. Daarmee maakt men deel uit van het fenomeen 'burgerwetenschap', waarbij men zich baseert op feiten, wetgeving en wetenschappelijk onderzoek. Als citizen science groep werkt Meten=Weten samen met wetenschappers van diverse universiteiten. Men richt zich op een overheid die volgens de website *“economische belangen vaak zwaarder laat wegen dan volksgezondheid, natuur en biodiversiteit”*. De resultaten van het onderzoek worden gebruikt als onderbouwing bij rechtszaken, handhavingsverzoeken en overleg met overheden. Per 1 januari 2024 had de Vereniging 1274 leden.

In de loop der tijd werden vier onderzoeksrapporten gepubliceerd. Het [eerste rapport uit 2018](#) constateerde de aanwezigheid van 57 verschillende bestrijdingsmiddelen en biociden op basis van 12 monsters op plekken, waar deze middelen niet worden toegepast. In een [tweede rapport uit 2019](#), opgesteld op verzoek van Natuurmonumenten, werd de aanwezigheid van biociden en bestrijdingsmiddelen op 4 plaatsen in Natura 2000 gebieden in Westerveld vastgesteld. In [het derde onderzoek](#), gepubliceerd in 2022, werden over een langere periode (2018 – 2021) 87 monsters genomen in 6 compartimenten (bodem, vegetatie, dierlijke mest, water, haar en lucht), waarbij in totaal 132 verschillende bestrijdingsmiddelen werden gevonden.

In juni 2024 publiceerde Meten=weten haar [vierde rapport onder de titel Schone Sier](#). Op zeven locaties werd zowel lucht als eikenblad gemeten: vijf locaties zich in natuurgebieden en twee aan de rand van een dorp. Een jaar lang werden om de zes weken de luchtfilters en het eikenblad verzameld en geanalyseerd. Daarin werden bij elkaar

77 verschillende bestrijdingsmiddelen gevonden. Overal werd glyfosaat gevonden, het meeste in een natuurgebied bij het Dwingeloo, op meer dan een kilometer afstand van de dichtstbijzijnde akker. De meeste stoffen werden gevonden in het lucht-filter aan de rand van Diever, op 50 meter van een basisschool, namelijk meer dan 40.

De juridische werkgroep van Meten=weten doet Handhavingsverzoeken bij provinciale overheden (Friesland, Drenthe en Overijssel). Daarnaast worden Handhavingsverzoeken gedaan bij gemeenten op basis van het voorzorgsprincipe in de Omgevingswet (zie verder paragraaf 6). En tenslotte volgt Meten=weten de politiek op alle niveaus, overleg, reageert en spreekt in bij relevante politieke gremia.

Pesticides Action Network

Het [Pesticides Action Network](#) is al in 1982 opgericht. Het is een netwerk van meer dan 600 non-gouvernementele organisaties en instituties, wereldwijd werkzaam in meer dan 90 landen “to replace the use of hazardous pesticides with ecologically sound and socially just alternatives”. PAN International werkt samen met vele andere klimaat- en milieuorganisaties, en probeert invloed uit te oefenen binnen het Verenigde Naties Systeem, met name binnen de Voedsel- en Landbouworganisatie (FAO) en de VN Milieuorganisaties (UNEP). Binnen PAN International zijn vijf regionale netwerken actief, waarvan [PAN Europe](#) er één is. PAN Europe wil de afhankelijkheid van synthetische pesticiden elimineren en agro ecologische landbouwmethoden stimuleren. Het doel is een sterke reductie van het gebruik van pesticiden om de gezondheid van werkers en omwonenden te beschermen en milieu en biodiversiteit te borgen. Daarbij zou het voorzorgsbeginsel leidend moeten zijn. PAN Europa is een op wetenschap gebaseerde organisatie, die samenwerkt met experts op verschillende gebieden, gerelateerd aan pesticiden.

Bewonersgroepen – AARDige burens – Urgenda – Natuur & Milieu

Zowel individuele omwonenden als meer of minder georganiseerde groepen van omwonenden van specifieke percelen proberen om bepaalde teelten te voorkomen, informatie te verkrijgen over wat er gespoten wordt, dan wel met de telers praktische afspraken te maken rondom het spuiten. Zo is rondom de NoordLheederes al vele jaren een groep omwonenden actief.

Rondom het Boterveen is een bewonersgroep de weg ingeslagen van een civiele procedure tegen een individuele teler. Zie verder onder hs. 8. Deze groep opereert onder de naam [AARDige Buren](#); op hun website zeggen zij: *AARDige burens zorgen voor elkaar en hun leefomgeving. Ze zetten zich in tegen het gifgebruik in de landbouw. En dat is nodig, want ons kleine landje wordt steeds giftiger.*

AARDige burens wordt ondersteund door een aantal organisaties, waaronder [URGENDA](#), samen-trekking van Urgente Agenda, opgericht door Jan Rotmans en Marjan Minnesma. URGENDA is vooral bekend van de klimaatzaak. Als zelfstandige stichting streeft Urgenda naar een circulaire economie die draait op duurzame energie en groene grondstoffen. De organisatie werkt vanuit een groot gevoel voor urgentie omdat grondstoffen schaarser worden en het klimaat veel te snel verandert.

Natuur & Milieu | De Natuur- en Milieufederaties

Tenslotte houdt ook de Stichting [Natuur & Milieu](#) zich met bestrijdingsmiddelen bezig. Natuur & Milieu is *de milieuorganisatie die werkt aan oplossingen voor klimaat- en natuurproblemen in Nederland. Wij brengen veranderingen teweeg in elke hoek van onze samenleving: in overheidsbeleid, in het bedrijfsleven en in het gedrag van mensen.*

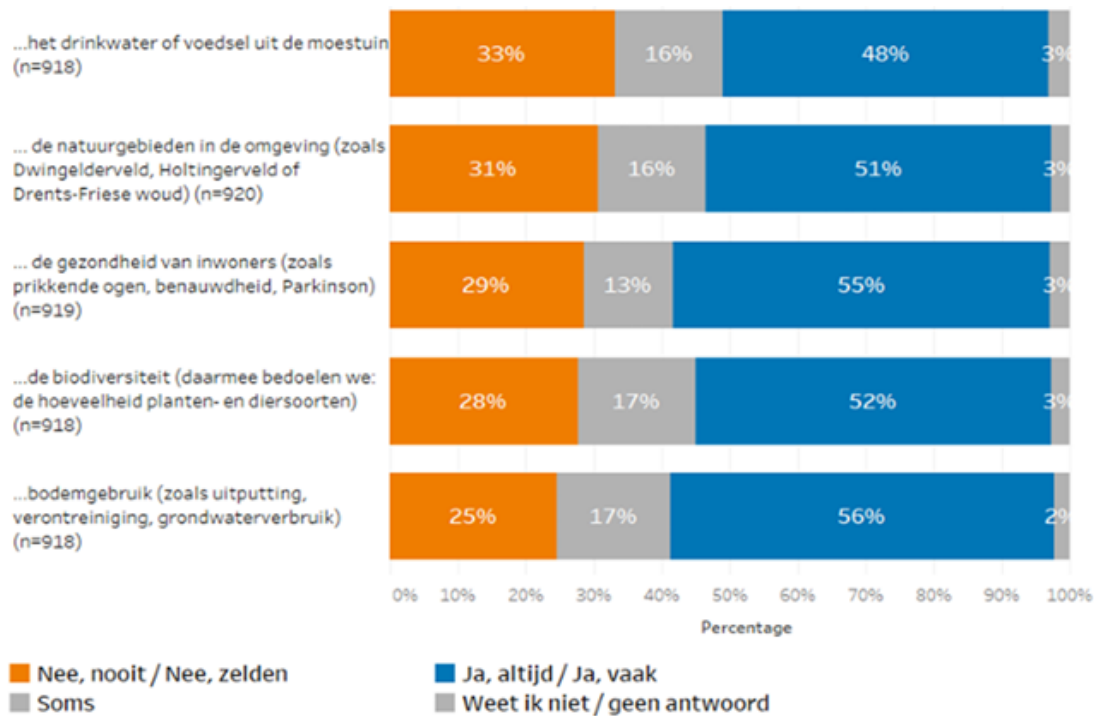
Daarnaast zijn er de 12 [Natuur- en Milieufederaties](#): in elke provincie één. De Natuur- en Milieufederatie Drenthe werkt samen met inwoners, overheden en bedrijven aan een toekomstbestendig Drenthe met een gezond milieu, rijke natuur en een mooi landschap. We geloven in de kracht van de Drenten en staan voor samenwerking, vooruitgang en oplossingen.

In april 2023 publiceerde Natuur & Milieu het [Maatschappelijk Manifest Bestrijdingsmiddelen](#), waarvan de belangrijkste conclusie was: *De overheid beschermt mensen en natuur onvoldoende tegen schadelijke effecten van bestrijdingsmiddelen.*

Media en Publieke opinie

Ook in de **media** is de sierteelt inmiddels een vast onderwerp. Dagblad van het Noorden, Meppeler Courant en RTV Drenthe besteden er aandacht aan naar aanleiding van actuele gebeurtenissen, uitgebrachte rapporten en politieke debatten. In 2022 werd de organisatie Meten=Weten winnaar van Drenthe van de [Duurzame Dertig](#), een gezamenlijk initiatief van Dagblad van het Noorden, Friesch Dagblad en Leeuwarder Courant. Van de landelijke media besteden met name Dagblad Trouw ([sector Duurzaamheid & Economie](#)) en Onderzoeksprogramma Zembla ([Dossier over bestrijdingsmiddelen](#)) met grote regelmaat aandacht aan het onderwerp.

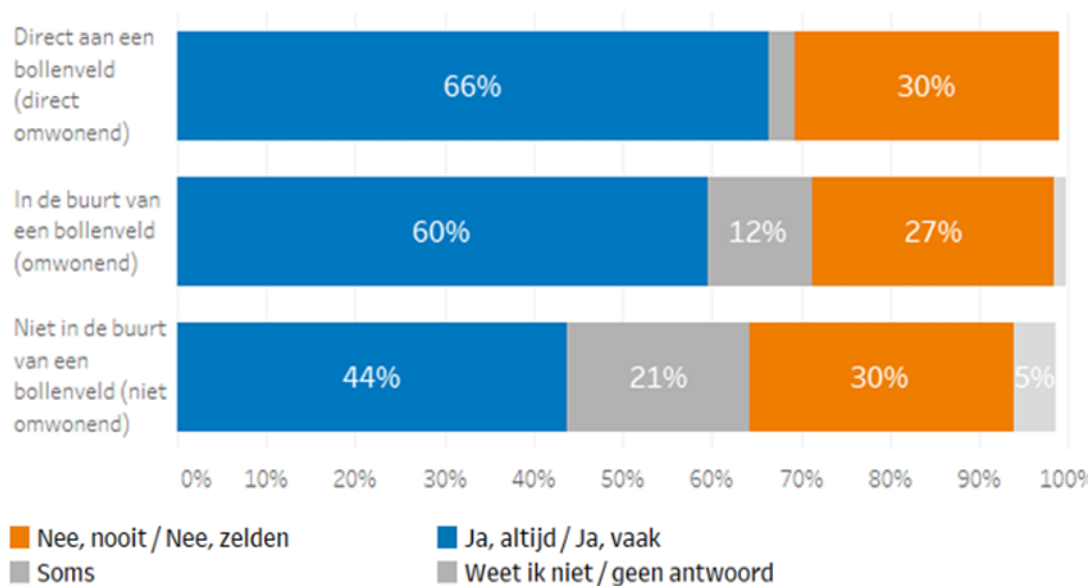
Voor wat betreft de **publieke opinie** over sierteelt en pesticiden wordt vaak gewezen op een ‘zwijgende meerderheid’, die ofwel geen opvatting daarover heeft dan wel geen bezwaar maakt. Daarom was het goed dat het Trendbureau Drenthe in februari 2024 een onderzoek heeft gedaan onder de inwoners van Westerveld. Hoewel de opdrachtgever voor het onderzoek (de Stuurgroep van het Programma Duurzame Bollenteelt Drenthe) de onderzoeksvraag met name wilde richten op de communicatie van het eigen programma (*‘Wat is het bereik van de communicatie van de DBD en zijn inwoners van de gemeente Westerveld er tevreden mee?’*), zijn er ook bredere subvragen in het onderzoek meegenomen. In de Inleiding op het onderzoeksrapport stelt het Trendbureau vast dat in de eerdere open onderzoeken met het Drents Panel en rondom de verkiezingen voor de Provinciale Staten de sierteelt ook een veelgenoemd onderwerp van zorg was (zie citaat 1 in kader hieronder)

Figuur 10. Antwoorden op de stelling: “Maakt u zich wel eens zorgen over de impact van de bollenteelt in Westerveld op...?”.

In het onderzoek heeft het Trendbureau een differentiatie aangebracht tussen inwoners algemeen en inwoners in de buurt van sierteelt, dan wel direct wonend naast sierteelt. Op de algemene vraag naar het welbevinden, wordt door inwoners van Westerveld een relatief hoog cijfer gegeven (boven de 7), maar met de kanttekening dat “de inwoners die direct aan een bollenveld wonen relatief vaker de leefbaarheid lager dan een 7 geven (20%) ten opzichte van inwoners die niet in de buurt van een bollenveld wonen”. Ook geeft het onderzoek aan dat de bollenteelt een veelvuldig gespreksonderwerp is in de eigen omgeving, waarbij dat ook weer aanzienlijk meer geldt voor inwoners direct aan (88%) of in de buurt van (69%) sierteelt, dan voor de inwoners op grotere afstand (ruim 1/3). De polarisatie en wijze van omgang tussen telers en omwonenden zijn onderzocht, als ook de algemene invloed van de sierteelt op het welbevinden (zie citaat 2 in kader hieronder).

De voor nu belangrijkste vraag uit het onderzoek is of men zich zorgen maakt over de impact van de sierteelt. Daarbij geeft het rapport allereerst aan, dat inwoners, die in de buurt van sierteelt wonen meer dan gemiddeld vinden dat de leefbaarheid achteruit is gegaan. Maar een nog duidelijker beeld komt naar voren op de vraag of men zich zorgen maakt over de impact van de bollenteelt op een aantal met name genoemde zaken. Dan blijkt dat een significant deel van de inwoners inderdaad zorgen heeft. En dat het daarbij een aanzienlijk verschil maakt of men grenzend aan, in de buurt van of niet in de buurt van de sierteelt woont. De beide figuren uit het rapport van het Trendbureau maken dat helder (zie ook de citaten onder 3 in kader hieronder)

Figuur 11. Antwoorden op de stelling: "Maakt u zich wel eens zorgen over de impact van de bollenteelt in Westerveld op de gezondheid van inwoners...?".

Citaten Rapport Trendbureau Drenthe

1. (pag. 4) Wanneer er afgelopen jaren aan het Drents Panel gevraagd werd naar de grootste uitdagingen in de gemeente, dan kwam in de open antwoorden regelmatig het beleid rondom de bollenteelt en bestrijdingsmiddelen voorbij. Ditzelfde thema kwam ook met regelmaat voorbij in een uitvraag rondom de verkiezingen van de Provinciale Staten, op de vraag waar inwoners op zouden inzetten voor Drenthe: "Op natuurherstel, op het terugdringen en uiteindelijk afschaffen van de lelie- en bloembollenteelt in Drenthe." (Bron: antwoord op open vraag, Drents panel 2022)

2. (pag. 15) Het feit dat de sierteelt inwoners tegenover elkaar zet, wordt door 71% van de inwoners in Westerveld ervaren. Verder zijn 58% van de inwoners bezorgd over hoe telers en omwonenden met elkaar omgaan. Deze stellingen worden meer onderschreven door inwoners die direct aan of in de buurt van een bollenveld wonen en significant minder door Westervelders die niet in de buurt wonen. Ook is ruim vier op de tien inwoners van mening dat de bollenteelt invloed heeft op hun kwaliteit van leven. Daarbij heeft ruim drie op de tien inwoners zelf last van de bollenteelt.

3. (pag. 12) Daarnaast ervaren de inwoners die niet in de buurt van een bollenveld wonen minder vaak dan de inwoners die in de buurt of direct aan een bollenveld wonen dat de leefbaarheid is achteruit gegaan (figuur 9). De verschillen tussen deze groepen zijn significant.

Een groot aandeel, namelijk de helft van de inwoners uit Westerveld, maken zich zorgen over de impact van de bollenteelt op de omgeving en op de eigen gezondheid. Een kwart tot een derde van de inwoners uit Westerveld van de inwoners maakt zich weinig zorgen"

Hoofdstuk 3

De rol van de overheid

Terwijl de sierteelt toeneemt, en daaraan parallel ook de maatschappelijke onrust, is het voor de politiek op de verschillende niveaus kennelijk lastig om een goede rol te pakken. Het beleid is op een hoger abstractieniveau soms ambitieus, maar op het niveau van concrete invulling en uitvoering vaak afwachtend en onvoorspelbaar. Doelen zijn dan onduidelijk en wisselend, geformuleerd op (middel-)lange termijn, maar vaak zonder concrete tussendoelen of -stappen. Ook zijn er aannames over de middelen die de politiek al dan niet zou hebben en daaraan gekoppeld aannames over de vraag wie waarover gaat. Dat leidt tot het beeld van een inactieve overheid, die zaken op de lange baan schuift, en die haar verantwoordelijkheid niet neemt.

De mondiale en Europese context

Op mondiaal niveau zijn het VN Milieuprogramma (UNEP, Nairobi) en de Voedsel- en Landbouworganisatie (FAO, Rome) bij het onderwerp van de pesticiden in de landbouw betrokken. In september 2023 bracht UNEP het rapport [Alternatieven voor zeer gevaarlijke pesticiden](#) uit, waarbij de nadruk ligt op de extra schadelijke bestrijdingsmiddelen, zoals die in lage en middeninkomenslanden worden gebruikt. Daarnaast is in dit verband het [Kunming-Montreal Global Biodiversity Framework](#) van belang (zie verder onder 4). De FAO richt zich met name op het voedsel- en landbouwvraagstuk in relatie tot het uitbannen van de honger in de wereld. Daarbinnen werkt men o.a. ook aan Pest and Pesticide Management. Tenslotte moet genoemd worden de Speciale VN-Rapporteur inzake het Recht op Voedsel, die opereert binnen het VN Mensenrechtensysteem.

Website UNEP

Het rapport van de Speciale Rapporteur inzake het recht op voedsel, dat in januari 2017 werd uitgebracht ([A/HRC/34/48](#)), verklaarde: "Pesticiden kunnen tientallen jaren in het milieu aanwezig blijven en een wereldwijde bedreiging vormen voor het hele ecologische systeem waarvan de voedselproductie afhankelijk is. Overmatig gebruik en misbruik van pesticiden leiden tot verontreiniging van de omliggende bodem en waterbronnen, waardoor de biodiversiteit verloren gaat, nuttige insectenpopulaties worden vernietigd die fungeren als natuurlijke vijanden van plagen en de voedingswaarde van voedsel afneemt."

Pesticiden zijn inherent gevaarlijk, en onder hen veroorzaakt een relatief klein aantal zeer gevaarlijke pesticiden (HHP's) onevenredige schade aan het milieu en de menselijke gezondheid.

Op 9 juli 2019 nam de raad van Westerveld een motie aan, waarin wordt uitgesproken dat men positief staat tegenover aansluiting door de Gemeente Westerveld bij de Campagne '[Gemeenten4GlobalGoals](#)'. De [Sustainable Development Goals \(SDG's\)](#) zijn in 2015 door de lidstaten van de Verenigde Naties aanvaard als de nieuwe mondiale duurzame ontwikkelingsagenda voor de periode 2015 – 2030. Daarmee volgen ze op de Millennium-doelstellingen, die golden voor de periode 2000 – 2015. Op 28 april 2020 nam de Raad een voorstel van het College over om Westerveld aan te haken bij het Global Goals Netwerk van de VNG en om de SDG's als leidraad te hanteren bij de op te stellen strategische visie. In het kader van deze nota zijn met name SDG 2 (Geen honger), SDG 3 (Goede gezondheid en welzijn), SDG 6 (Schoon water), SDG12 (Duurzame consumptie en productie) en SDG 15 (Biodiversiteit) aan de orde.

Targets onder SDG's:

2.4 Voor 2030 zorgen voor duurzame voedselproductiesystemen en veerkrachtige landbouwpraktijken toepassen die de productiviteit en productie verhogen, die bijdragen tot het behoud van ecosystemen, die het vermogen tot aanpassing aan klimaatverandering, extreme weersomstandigheden, droogte, overstromingen en andere rampen versterken en die de kwaliteit van land en bodem verbeteren

3.9 Voor 2030 het aantal sterfgevallen en ziekten als gevolg van gevaarlijke chemische stoffen en lucht-, water- en bodemverontreiniging aanzienlijk verminderen.

6.3 Voor 2030 de waterkwaliteit verbeteren door de vervuiling te verminderen, het dumpen uit te bannen en het vrijkomen van gevaarlijke chemicaliën en materialen tot een minimum te beperken

12.4 Voor 2020 een milieuvriendelijk beheer tot stand brengen van chemische stoffen en alle afvalstoffen gedurende hun hele levenscyclus in overeenstemming met overeengekomen internationale kaders, en de lozing

ervan in lucht, water en bodem aanzienlijk verminderen om de negatieve effecten ervan op de menselijke gezondheid en het milieu tot een minimum te beperken

15.5 Dringende en betekenisvolle maatregelen nemen om de achteruitgang van natuurlijke habitats te verminderen, het verlies aan biodiversiteit een halt toe te roepen en, tegen 2020, bedreigde soorten te beschermen

Tot kort geleden stond de Europese Unie een relatief ambitieuze reducering van het gebruik van pesticiden voor. In 2022 presenteerde de Europese Commissie plannen (als onderdeel van de Green Deal) om het gebruik van pesticiden in 2030 te halveren. Eind 2023 stemde een rechtse meerderheid in het Europees Parlement deze plannen echter weg. Na de tractor-protesten van Belgische en Europese boeren in Brussel trok de Europese Commissie de plannen helemaal in.

Wel zijn er al sinds 1991 Europese regels voor de toelating en het gebruik van pesticiden. Zo keurt de Commissie werkzame stoffen die worden gebruikt in gewasbeschermingsmiddelen. Ook worden er grenswaarden voor resten van pesticiden op levensmiddelen en diervoeding vastgesteld. De regels op het gebied van pesticiden zijn vastgelegd in verschillende richtlijnen en verordeningen, met name in [de Europese Verordening betreffende het op de markt brengen van gewasbeschermingsmiddelen](#) uit 2009 (Verordening (EG) 1107/2009; zie hs 1 en hs 9) en de [Europese Richtlijn tot vaststelling van een kader voor communautaire actie ter verwezenlijking van een duurzaam gebruik van pesticiden](#) (Richtlijn 2009/128/EG; zie hs. 1 en 9).

Daarnaast heeft de EU regels opgesteld om de kwaliteit van natuur in Europa te behouden en te verbeteren door gebieden, planten en dieren te beschermen en verlies aan biodiversiteit te voorkomen. Het gaat daarbij bijvoorbeeld om de Vogel- en Habitatrichtlijn of het tegengaan van invasieve uitheemse soorten. Ook bestaat er Europees beleid op het gebied van bodem, bossen en landgebruik dat van belang is voor decentrale overheden.

Het streven van de Europese Commissie is tevens om de vervuiling van water tot nul terug te brengen. De EU-strategie duurzaam gebruik van chemische stoffen, het actieplan om lucht-, water- en bodemvervuiling tot nul terug te brengen en de Farm to Fork strategie bevatten voorstellen om dat te realiseren. Zo moet de wetgeving gemoderniseerd worden om chemische verontreiniging en vervuiling door microplastics terug te dringen. Het waterbeleid in de Europese Unie is hoofdzakelijk vastgelegd in twee kaders: de Kaderrichtlijn water en de Kaderrichtlijn mariene strategie, waarvan met name de eerste in dit verband van belang is.

Als onderdeel van de in 2020 vastgestelde Biodiversiteitsstrategie stelde de Europese Commissie in 2022 de Natuurherstelwet voor. Het doel van de wet is om de natuur en de ecosystemen in de EU-lidstaten weer gezond te maken. Lidstaten en Europees Parlement bereikten eind 2023 een akkoord over een onder druk vanuit de agrosector sterk verwaterde versie. Zelfs deze versie leek het bij de lidstaten niet te halen, totdat medio juni 2024 met een stemwijziging van Oostenrijk de wet alsnog werd aangenomen. Tegen de totstandkoming van dat besluit loopt overigens nog een juridische procedure. Nederland stemde tegen.

Vogel- en Habitatrichtlijn

De Vogelrichtlijn (1979) en de Habitatrichtlijn (1992) zijn door de Europese Unie opgesteld om de biologische biodiversiteit in Europa in stand te houden. In deze richtlijnen wordt aangegeven welke planten en dieren en hun natuurlijke habitats (leefgebieden) beschermd moeten worden door de lidstaten van de Europese Unie. De Vogelrichtlijn (VR) is gericht op in het wild levende vogelsoorten. De Habitatrichtlijn (HR) is gericht op dier- en plantensoorten. De richtlijnen zorgen voor gebieds- en soortenbescherming in Europa. ↓
Beide richtlijnen bevatten meerdere bijlages waarin lijsten met soorten zijn opgenomen. Voor vogelsoorten van bijlage 1 van de VR en plant- en diersoorten van bijlage 1 en 2 van de HR worden 'speciale beschermingszones' aangewezen. De gebieden die worden aangewezen als speciale beschermingszone worden 'Natura 2000' genoemd. Samen moeten deze gebieden uiteindelijk een coherent Europees ecologisch netwerk vormen. De Gemeente Westerveld kent drie Natura 2000 gebieden: Dwingelderveld, Holtingerveld en Drents-Friese Woud.

Kaderrichtlijn Water

De Europese Kaderrichtlijn Water (KRW) richt zich op de bescherming van water en stelt zich ten doel dat alle Europese wateren in het jaar 2015 een 'goede toestand' hebben bereikt en dat er binnen heel Europa duurzaam wordt omgegaan met water. Deze termijn kon worden verlengd met maximaal twee periodes van zes jaar, tot 2027. Als het door natuurlijke omstandigheden niet mogelijk is om op tijd doelen te halen, is het volgens de KRW

voldoende als in 2027 alle benodigde maatregelen zijn getroffen om op termijn de doelen wel te halen. De bescherming van alle wateren heeft betrekking op rivieren, meren, kustwateren en grondwateren

Landelijke overheid

In de [Beleidsnota “Landbouw, natuur en voedsel: waardevol en verbonden – Nederland als koploper in kringlooplandbouw”](#) uit 2018 staat benoemd als uitdaging: *“De landbouw, tuinbouw en visserij zijn onmisbare sectoren. Boeren, tuinders en vissers voeden de mensen. Zoals dit nu – wereldwijd – gebeurt, is echter niet vol te houden. De aarde kan de last van de huidige productiemethoden en consumenten-gedrag niet langer dragen. De Verenigde Naties hebben Duurzame Ontwikkelingsdoelen vastgesteld, die bedoeld zijn om dit fundamenteel op te lossen. Nederland heeft volop meegewerkt aan het opstellen van die doelen en onderschrijft ze volledig.”* En even verderop: *“Natuur is van waarde voor ons allemaal en voor de landbouw in het bijzonder. Het mag niet langer zo zijn dat landbouw en natuur tegenover elkaar staan en dat landbouw de biodiversiteit onder druk zet. Landbouw en natuur horen bij elkaar en die relatie moet sterker, organischer worden dan zij nu is. De landbouw heeft een belangrijke sleutel in handen voor verdere verbetering van natuurwaarden in Nederland. Maar dat kan zij alleen waarmaken als het hele systeem en alle deelnemers daarin, van boer tot burger, meewerken.”*

In 2020 bood Minister Schouten van (toen) LNV aan de Kamer het [Uitvoeringsprogramma Toekomstvisie Gewasbescherming 2030](#) aan. De strategische doelen in deze Toekomstvisie zijn: * Planten en teeltsystemen zijn weerbaar* Land- en Tuinbouw en Natuur zijn verbonden; en * Nagenoeg zonder emissies naar het milieu en nagenoeg geen residuen op producten.

In de aanbiedingsbrief bij het Uitvoeringsprogramma Toekomstvisie Gewasbescherming 2030 schrijft Minister Schouten dat *“de toekomstvisie beoogt een trendbreuk te initiëren in het denken en handelen over gewasbescherming door het centraal stellen van weerbare planten en teeltsystemen en een sterkere verbinding tussen land- en tuinbouw en natuur”*. En even verder stelt zij dat haar ambitie is: *“Daar waar gewasbeschermingsmiddelen worden gebruikt, is dit conform de principes van geïntegreerde gewasbescherming, nagenoeg zonder emissies naar het milieu en nagenoeg zonder residuen op voedselproducten.”*

Ook in de Tweede Kamer is het gebruik van bestrijdingsmiddelen een regelmatig terugkerend onderwerp. Als het gaat om de gebruikte middelen (toelating en risico's), dan valt op dat er al in 2011 rondom de Wijziging Wet Gewasbeschermingsmiddelen enkele moties in de Kamer zijn aangenomen (zie kader). Veel moties worden echter dan nog verworpen, waaronder bijvoorbeeld die over alternatieven voor chemische bestrijdingsmiddelen, mengseltoxiciteit, bescherming drinkwatergebieden en moratorium op neonicotinoïden (zie [website Tweede Kamer](#)). In 2013 werd een motie van de ChristenUnie aangenomen over cumulatieve effecten (zie kader). In 2017 werd een vervolgmotie van D66 en ChristenUnie aangenomen over glyfosaat (zie kader). In 2019 allereerst een belangrijke motie van ChristenUnie en GroenLinks over de combinatie van middelen en de effecten op insecten; tevens ook een motie van ChristenUnie, PvdA en D66 over de ziekte van Parkinson en andere neurologische aandoeningen (zie kader). In 2022 een motie van GroenLinks en D66 over een verbod op glyfosaat buiten de geïntegreerde gewasbescherming (zie kader). En in mei 2024 werd een motie aangenomen van de Partij voor de Dieren die de regering verzoekt *middelen met de werkzame stof glyfosaat zo veel mogelijk van de markt te halen totdat onomstotelijk bewezen is dat ze geen risico vormen voor de gezondheid* (zie [website Tweede Kamer](#)). Ondanks de voortdurende druk vanuit de Kamer hebben de opeenvolgende ministers slechts zeer beperkt werk gemaakt van de uitvoering van deze moties.

2011 / Zo verzoekt de kamer de regering *de reeds toegelaten bestrijdingsmiddelen die behoren tot de klasse neonicotinoïden opnieuw te toetsen op de effecten op de gezondheid van bijen, en hierbij ook expliciet eventuele sub lethale effecten mee te nemen*. Ook verzoekt de kamer de regering *de Europese toetsingslijst van stoffen naast de lijst van probleemstoffen in het Nederlandse oppervlaktewater te leggen en een lijst op te stellen van stoffen waarbij de drinkwaternorm regelmatig wordt overschreden maar waar niet op getoetst hoeft te worden*. Later dat jaar wordt in ieder geval een motie van PvdA, GroenLinks en D66 aangenomen, leidend tot een verbod op het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen met glyfosaat voor niet-commerciële doeleinden (zie [website Tweede Kamer](#)).

2013 / Motie Christen Unie: *verzoekt de regering, in Europees verband te pleiten voor een spoedige aanpassing van de toelatingsprocedure, waarbij ook wordt gekeken naar cumulatieve effecten van het gebruik van verschillende gewasbeschermingsmiddelen, en de Kamer hierover te informeren.* (zie [website Tweede Kamer](#))

2017 / Motie van ChristenUnie en D66, waarin de kamer der regering verzoekt de Kamer te informeren over nieuwe wetenschappelijke inzichten (inzake glyfosaat) en bij een verlenging van de toelating in EU-verband aan te dringen op een herbeoordeling van de toelating als nieuw wetenschappelijk onderzoek daartoe aanleiding geeft. Ook wordt een motie aangenomen van de Partij voor de Dieren over een verbod op niet-toetsbare stoffen (zie [website Tweede Kamer](#)).

2019 / Motie ChristenUnie en GroenLinks: *verzoekt de regering, om er bij de Europese Commissie op aan te dringen deze richtsnoer zo spoedig mogelijk vast te stellen zodat het Ctgb, zodra dit gereed is, deze kan toepassen bij de toelating en voorafgaande risicoanalyse van gewasbeschermingsmiddelen en rekening kan houden met de combinatie van middelen en met de effecten van middelen tijdens de levenscyclus, inclusief reproductie, van insecten* (zie [website Tweede Kamer](#))

2019 / Motie ChristenUnie, PvdA, D66: *verzoekt de regering tevens, in de Europese Unie erop aan te dringen dat het onderzoek naar een verhoogd risico op Parkinson en andere neurologische aandoeningen bij het regelmatig in aanraking komen met gewasbeschermingsmiddelen standaard onderdeel wordt van de toelatings- en herbeoordelingsprocedure voor gewasbeschermingsmiddelen* (zie [website Tweede Kamer](#))

2022 / Motie GroenLinks en D66 verzoekt de regering de deadline 2025 te hanteren waarop de afspraken (over verbod glyfosaat buiten geïntegreerde gewasbescherming) in werking moeten zijn getreden, en het uitfaseringsplan zo spoedig mogelijk naar de Kamer te sturen (zie [website Tweede Kamer](#))

Ook is er in de Tweede Kamer veel gesproken over zonering en beperking van arealen. Zo werd in juli 2019 een motie aangenomen, waarin de regering wordt verzocht afstandsnormen in te stellen bij leefomgeving omwonenden en speelplekken, alsook een motie om adequate spuitvrije zones in te stellen bij woningen (zie kader). Toen bleek dat de Minister niet van plan was deze laatste motie uit te voeren, is er in december van 2019 een nieuwe motie aangenomen van de PvdA waarin werd opgeroepen tot het inwinnen van juridische expertise (zie kader). Dat heeft geleid tot het Rapport Koeman (zie hs. 9)

Ook hier hebben de opeenvolgende ministers van LNV (LVVN) de kern van de verschillende moties feitelijk niet gehonoreerd en is er sprake van voortdurende vertraging en omtrekkende beweging, bijvoorbeeld in de vorm van verder onderzoek. In mei 2024 wordt dan een nieuwe motie aangenomen van CDA, SGP, ChristenUnie, VVD en NSC, waarin wederom wordt gevraagd om een ‘wetenschappelijke onderbouwing voor de benodigde breedte van spuitvrije zones’ (zie kader). In november 2024 kondigt Minister Wiersma dan per brief aan: *Na gesprekken met verschillende gemeentes en de VNG is het duidelijk geworden dat de gemeentes een - wetenschappelijk gefundeerd - afwegingskader behoeven bij het onderbouwen van deze afstand. Omdat dat er nog niet is, zijn er door mijn ministerie en VRO gesprekken gevoerd met WUR en RIVM om te komen tot een gezamenlijk onderzoek. Ik ben voornemens samen met de minister van VRO een opdracht te verstrekken voor dit onderzoek....* **Gemeentes zijn bevoegd gezag daar waar het de ruimtelijke ordening betreft. Zij maken keuzes over de inrichting van het landelijk gebied, daarbij maken zij een afweging tussen veel verschillende factoren.**

Juli 2019 / Motie PvdD, GroenLinks, PvdA en SP: *verzoekt de regering, zolang bestrijdingsmiddelen die op de markt zijn niet zijn beoordeeld op basis van aangescherpte risicobeoordelingsmodellen die ook kijken naar indirecte en cumulatieve effecten en de impact op kwetsbare groepen, afstandsnormen in te stellen zodat gifgebruik pal naast de leefomgeving van omwonenden en de speelplekken van kinderen niet meer voorkomt totdat is vastgesteld dat dat veilig kan* ([website Tweede Kamer](#))

Juli 2019 / Motie PvdA, GroenLinks en SP: *overwegende dat mensen in ieder geval in hun woningen en tuinen er zeker van moeten zijn dat ze gevrijwaard worden van blootstelling aan bestrijdingsmiddelen; verzoekt de regering, adequate spuitvrije zones in te stellen c.q. in te doen stellen voor landbouwpercelen grenzend aan gronden die een woonbestemming hebben* (zie [website Tweede Kamer](#))

December 2019 / Motie PvdA: *overwegende dat de Kamer in meerderheid heeft uitgesproken dat het gewenst is spuitvrije zones in te stellen bij het gebruik van bestrijdingsmiddelen; spreekt uit dat juridische expertise wordt ingewonnen om de mogelijkheden hiertoe voor de Kamer in beeld te brengen* (zie [website Tweede Kamer](#))

Mei 2024 / Motie CDA e.a.: *verzoekt de regering zo spoedig mogelijk een wetenschappelijk onderbouwd kader op te laten stellen voor de benodigde breedte van spuitzones voor een gezonde woon- en leefsituatie voor bewoners naast agrarische percelen* (zie [website Tweede Kamer](#))

Provinciaal Beleid (Drenthe)

In de statenperiode 2019-2023, zowel als in de statenperiode 2023-2027, staan veel mooie woorden over natuurbehoud en -herstel en over de landbouwtransitie in beide coalitieakkoorden. Zo staat in het [Coalitieakkoord 'Samen bouwen we Drenthe'](#) (2023-2027): *Natuur is de basis van ons bestaan. Drenthe heeft een gevarieerd en rijk cultuurlandschap en prachtige natuurgebieden waarin dieren en planten kunnen floreren. Daar zijn we trots op en daar zorgen we voor. Een gezonde bodem, schoon water, schone lucht en biodiversiteit, het is belangrijk voor een aangenaam en gezond leven voor ons allemaal.* Maar in beide periodes was ook het herhaalde adagium: *“Uitgangspunt voor de landbouw is: geen provinciale regels bovenop landelijke en Europese wetgeving.”*

Voor het regionale watersysteem (al het water buiten de grote rivieren, grote meren, de Noord- en Waddenzee) bepalen de provincies de beleidskaders en doelstellingen. Het gaat hier bijvoorbeeld om doelen voor het beperken van wateroverlast, overstroming en waterkwaliteit. Provincies hebben ook uitvoerende taken. Ze zijn bijvoorbeeld verantwoordelijk voor voldoende schoon grondwater voor de drinkwaterwinning. Provincies bepalen voor hun gebied wat wel en niet mag in de natuur. Dat doen zij aan de hand van nationale en internationale regels. Provincies geven ook vergunningen af voor activiteiten in de buurt van natuurgebieden. Door middel van vergunningen, toezicht en handhaving zien de provincies toe op onze leefomgeving. De provincies beschermen inwoners tegen lucht- of watervervuiling, stank- of geluidsoverlast en gevaarlijke stoffen. De Omgevingswet geeft hiertoe ook aan provincies de opdracht. Kortom, het hierboven genoemde uitgangspunt ‘geen provinciale regels bovenop landelijke en Europese wetgeving’ is maar ten dele relevant. Het gaat erom dat de provincie het bevoegd gezag is, waar het de bestaande wet- en regelgeving betreft op een aantal terreinen, die in het dossier van de sierteelt aan de orde zijn. Veel van de bestuursrechtelijke rechtszaken (zie hs. 8) gaan dan ook over de vraag of de provincie haar bestaande taken wel (goed) uitvoert.

In de Staten van Drenthe is de sierteelt een regelmatig terugkerend onderwerp van gesprek. In het kader van deze Nota wordt daarbij ingegaan op twee specifieke zaken: ten eerste de rol en het beleid van de provincie ten aanzien van het Uitvoeringsprogramma Toekomstvisie Gewasbescherming 2030 (met name de Pilot Duurzame Bollenteelt en de opvolger daarvan: het Initiatief Drentse Lelie); en ten tweede de daarvan losgemaakte Dialoogtafels onder leiding van de Commissaris. Daarbij wordt ook aandacht besteed aan het relatief recente [rapport van de Noordelijke Rekenkamer](#).

Op de [website van de Provincie Drenthe](#) staat: *Om de bollenteelt te verduurzamen vindt tot en met 2024 in de gemeente Westerveld het proefproject Duurzame Bollenteelt Drenthe plaats. Onderzoekers, overheden en middenleveranciers willen samen met telers en inwoners de nodige kennis en ervaringen opdoen. Dit moet niet alleen in Drenthe, maar in heel Nederland, leiden tot een meer duurzame en vitale bollenteelt met respect voor en door de leefomgeving.*

[Website Duurzame Bollenteelt Drenthe:](#)

Op vrijdag 1 april 2022 vond in het gemeentehuis van Westerveld de officiële aftrap van het Programma Duurzame Bollenteelt Drenthe plaats. Met dit programma wordt in gemeenten, waaronder de gemeente Westerveld, ervaring opgedaan met experimenten en onderzoeken in onder meer proefvelden op het land. Doel is om te komen tot een meer duurzame en vitale bollenteelt waarmee de leefomgeving zo min mogelijk wordt belast. Alle partijen die deelnemen aan het Programma Duurzame Bollenteelt Drenthe, gaan ervan uit dat deze pilot leidt tot het verminderen van het gebruik van chemische gewasbeschermingsmiddelen in de gemeente Westerveld en daarbuiten.

Over 2022 en 2023 zijn deelrapportages uitgebracht met beschrijvingen van de gedane proeven en met globale uitkomsten, die in termen van ‘kansrijk’ of ‘minder kansrijk’. Wat (nog) ontbreekt zijn de daadwerkelijke kwantitatieve resultaten over het project als geheel, afgezet tegen de uitgangssituatie. Ook ontbreekt inzicht in de afspraken, die al dan niet zijn gemaakt over het toepassen van die resultaten in de teeltpraktijk, zoals ook geconstateerd door de Noordelijke Rekenkamer.

Wat in ieder geval ontbroken heeft, is het element ‘samen met inwoners’. Inwonersorganisaties zijn niet betrokken geweest bij de aanloop naar en de inrichting van het project Duurzame Bollenteelt Drenthe,

noch bij de governance tijdens de uitvoering van het project. De 'dialogoog' heeft bestaan uit informatie vanuit het project middels nieuwsbrieven, sociale media en bijeenkomsten.

Wel heeft de Commissaris van de Koning – na verkennende gesprekken in 2021 – gesprekstafels ingericht, het geen beschouwd had kunnen worden als (gedeeltelijke) invulling van de 'dialogoog-opdracht'. Daarvan heeft de Stuurgroep van het Project Duurzame Bollenteelt Drenthe echter besloten, dat deze gesprekstafels geen deel uitmaken van het project en niet door het project zouden worden gefinancierd. De gesprekstafels hebben vervolgens plaatsgevonden op basis van de aan de CdK toebedeelde taak in artikel 175 Provinciewet 'toe te zien op goed provinciaal beleid en samenwerking tussen overheden'. De gesprekstafels vonden plaats vanaf april 2022. Op 17 maart 2023 stuurde de Commissaris van de Koning een brief aan het college van Gedeputeerde Staten Drenthe en aan het Ministerie van LNV. In deze brief informeerde ze hen over de resultaten van de gesprekken en stelt ze enkele vervolgstappen voor. Zij heeft daarin geen politieke rol genomen, maar slechts de conclusies en aanbevelingen van de gesprekstafels aan de Drentse politiek doorgegeven.

Voorstellen aan overheden:

- ~ Ontwikkel in gezamenlijkheid met inwoners, ondernemers, relevante ketenpartners en overheden een inhoudelijke en ruimtelijke visie op "duurzame landbouw" in Drenthe, waarbij rekening wordt gehouden met de verschillende kwetsbare functies (zoals natuur, wonen, cultuurhistorische waarden). Geef daarmee duidelijkheid in tijd en plek waar je wel en geen intensieve teelten wilt hebben. Geef daarin alle stakeholders tijd, ruimte en ondersteuning om in geleidelijkheid naar deze visie toe te groeien;
- ~ Verken de mogelijkheid om de ruimtelijke aspecten van bollenteelt als onderdeel van een landbouwvisie (zonering intensieve landbouw) mee te nemen en te verankeren in de provinciale uitwerking van het Nationaal Programma Landelijk Gebied;
- ~ Stel een lijst op van gewasbeschermingsmiddelen die aantoonbaar de akker verlaten door verdamping, verwaaiing en uitspoeling. Dring vervolgens bij het ministerie van LNV op aan om deze middelen met prioriteit te verbieden.

De Noordelijke Rekenkamer geeft weer wat vervolgens de reacties waren op de door de gesprekstafels aangedragen aanbevelingen.

In gesprekken met de Rekenkamer gaven enkele leden van de Stuurgroep Duurzame Bollenteelt Drenthe aan dat ze verwachten dat de resultaten van de gesprekstafels worden opgenomen in het programma. De stuurgroep heeft niet inhoudelijk op de resultaten gereageerd, waardoor het onduidelijk is hoe de stuurgroep tegen de adviezen aankijkt en in hoeverre de adviezen van de Commissaris doorwerken in het programma. Het ministerie heeft ook niet gereageerd.

Gedeputeerde Staten pakken het advies om een ruimtelijke visie te ontwikkelen op samen met diverse stakeholders in het kader van Drents Programma Landelijk Gebied en de Omgevingsvisie. In tegenstelling tot andere betrokkenen en belanghebbenden noemen zij daarbij de omwonenden niet. Gedeputeerde Staten geven aan reeds aan drie adviezen te voldoen. Bij twee adviezen stellen zij nader onderzoek nodig te hebben, voordat ze deze concreet kunnen invullen. Bij één advies geven ze een alternatieve invulling aan het advies, zonder te reageren op het origineel. Bij het laatste advies stellen ze een mogelijke invulling voor, zonder deze concreet te maken.

Nu in 2025 het Programma Duurzame Bollenteelt ten einde loopt, is de sector in overleg met de Provincie gekomen tot een Intentieverklaring voor een nieuw Initiatief: 'Drentse Lelie'. Gold het Programma Duurzame Bollenteelt alleen voor Westerveld, dit initiatief is uitgebreid naar heel Drenthe. De Gemeente Westerveld is ook niet meer betrokken geweest bij de voorbereiding ervan, noch is de gemeente daarover geïnformeerd. De Intentieverklaring heeft veel vragen opgeroepen.

Persverklaring Progressief Westerveld / Partij van de Arbeid Westerveld:

"De tekst van de Intentieverklaring roept bij onze fracties veel vragen op. Zo zijn er de meer fundamentele vragen ten aanzien van de formulering van de doelstelling. Dan zijn er de feitelijke vragen naar de betekenis en consequenties van de 'intenties binnen de verklaring'. En tenslotte zijn er politieke vragen over de publieke financiering van dit soort projecten. Klaarblijkelijk is in een onderhandse afspraak tussen individuele telers, de provinciale overheid en het bedrijf HLB van alles afgesproken zonder een grondige onderbouwing in de vorm van een projectplan op basis van meetbare doelen en controleerbare resultaten. En ook nu zijn de omwonenden niet van aanvang af betrokken."

Van de invulling van het aangekondigde Projectplan zal veel afhangen. Allereerst is het de vraag of de organisaties van omwonenden nu wel bij de formulering van het Projectplan en de governance van het project zullen worden betrokken. Daarnaast is de centrale vraag hoe de doelstelling van het project wordt ingevuld en toetsbaar gemaakt. En tenslotte is de vraag hoe de uitkomsten van het project in de daaropvolgende praktijk verankerd zullen worden. Ondanks het feit dat er nog geen projectplan ligt heeft de Provincie Drenthe een toezegging gedaan van Euro 750.000.

Op de website van Platform Bloem stelt Gedeputeerde Jisse Otter onomwonden dat “*hij al anderhalf jaar bezig is de belangen van de leliekwekers te behartigen*”

Salland Centraal:

Overijssel gaat bekijken of er andere keuzes moeten of kunnen worden gemaakt voor het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen bij onder meer de lelieteelt in deze provincie... GS: ‘De provincie heeft een verantwoordelijkheid en wettelijke verplichting op het gebied van een schone, gezonde en veilige leefomgeving en heeft tegelijkertijd ook de ambitie om toekomstbestendige landbouw ruimte te bieden, zonder dat de natuur- en (grond)waterkwaliteit achteruit gaat,’ zo staat in het voorstel.

Gemeentelijk Beleid (Westerveld)

Ook in de gemeentepolitiek van Westerveld was en is de sierteelt een regelmatig terugkerend onderwerp. Op 5 maart 2015 was een eerste grote bijeenkomst over een landbouw zonder bestrijdingsmiddelen onder de titel ‘Kiemkracht’ op initiatief van Progressief Westerveld, DSSW en Sterk Westerveld, in samenwerking met Bollenboos. In datzelfde jaar was er ook een eerste poging tot het maken van afspraken met telers. *De eerste winst is dat er weer gepraat wordt. Dit is de eerste stap, er volgen nog een tweede en derde fase, zo stelde Jan Langenkamp (toenmalig fractievoorzitter Progressief Westerveld) nadrukkelijk. De telers vinden het ook goede stap.* In 2017 stelde Progressief Westerveld vragen n.a.v. een incident met een spoelwaterbassin in Vledder. In oktober 2019 werden Schriftelijke Vragen gesteld over de relatie tussen het gebruik van bestrijdingsmiddelen en de toename van het aantal Parkinson-gevallen.

In 2018-2019 was de aandacht met name gericht op het Bestemmingsplan Buitengebied. Na de vernietiging van het Bestemmingsplan Buitengebied 2017 door de Raad van State, had het College (2014-2018) in 2018 een nieuw voorstel in procedure gebracht. Direct daarna trad een nieuw College aan, waarin Progressief Westerveld, DSW en Gemeentebelangen zitting hadden. Met name Progressief Westerveld had fundamentele bezwaren tegen het voorstel, deels op het punt van de stikstofproblematiek, deels op dat van de bestrijdingsmiddelen. Afgesproken werd het eerste jaar van die raadsperiode in gesprek te gaan met de sector om te zien, in hoeverre afspraken te maken waren. Nadat tegen de zomer van 2019 duidelijk was geworden dat die afspraken er niet zouden komen, ontstond een coalitiebreuk over de vraag hoe verder zou worden omgegaan met het voorliggende voorstel Bestemmingsplan, waarna Progressief Westerveld in het College werd vervangen door de VVD. Datzelfde jaar werd het voorstel Bestemmingsplan Buitengebied alsnog verder in procedure gebracht en in december 2019 door de Raad aangenomen met alleen de fractie van Progressief Westerveld tegen. Dat Bestemmingsplan werd in mei 2021 opnieuw door de Raad van State vernietigd, waarbij met name de stikstofproblematiek als grondslag werd gehonoreerd. In september 2021 werd een ‘richtinggevende motie’ (van Progressief Westerveld) over een nieuw te ontwikkelen voorstel Bestemmingsplan Buitengebied raadsbreed aanvaard. uiteindelijk is besloten geen nieuw Bestemmingsplan meer voor te bereiden, maar een Omgevingsplan op basis van de inmiddels ingevoerde Omgevingswet.

Op basis van een voorstel van VVD en PvdA zou begin 2020 een open gesprek plaatsvinden over de toekomst van de sierteelt. Het College had echter achter de schermen kort daarvoor een Convenant getekend met de sierteeltsector: [de Overeenkomst Gewasbeschermingsmiddelen Gemeente Westerveld](#). Deze eenzijdige overeenkomst zonder betrokkenheid van (organisaties van) omwonenden (afgezien van enkele niet met name genoemde individuele personen), leidde tot een [verzoek van Progressief Westerveld en CDA](#) om van ondertekening af te zien en vervolgens tot een [interpellatie](#), aangevraagd door Progressief Westerveld. De kritiek op het Convenant werd uiteindelijk goeddeels raadsbreed gedeeld. Het College

bood excuses aan over het gevolgde proces en meldde, dat deze tekst 'slechts het begin was van een verdergaand proces'. In juni 2020 werden schriftelijke vragen gesteld over een casus waarbij een inwoner de gemeente vroeg het Convenant te handhaven; de gemeente heeft handhaving ingezet, maar niet doorgezet. Het in 2020 voor 5 jaar afgesloten Convenant, loopt in 2025 af.

In juni 2020 stelde de fractie van Progressief Westerveld schriftelijke vragen n.a.v. de resultaten van een door het [Burgerinitiatief Meten=Weten](#) gepubliceerd onderzoek, gedaan in samenwerking met Natuurmonumenten en Drents Landschap. Eerder onderzoek had al de aanwezigheid vastgesteld van pesticiden op particuliere percelen rondom akkers, waar van die middelen gebruik wordt gemaakt. Nu bleek dat ook op grotere afstanden pesticiden worden aangetroffen, en dus ook in de Natura 2000 gebieden in de gemeente Westerveld. In december 2020 werden schriftelijke vragen gesteld over de sturende vraagstelling in een publieksenquête over bloeiende akkerranden. Rondom de jaarwisseling 2020-2021 werden schriftelijke vragen gesteld over het gevaar van de resistente *Aspergillus*-schimmels. En vervolgens in april 2021 over de rol van de gemeente bij het offline halen van een enquête van studenten van de Wageningen Universiteit.

Het eerder genoemde voorstel van PvdA en VVD voor het houden van een dialoog, dat in februari niet kon worden besproken vanwege de plotselinge ondertekening van het Convenant, werd alsnog besproken en aangenomen in het late voorjaar van 2020. Ruim een jaar na het besluit over de dialoogavonden werd het proces afgerond. Deels ligt de oorzaak van de vertraging bij corona, maar deels ook in de discussie over precieze invulling van de avonden, de uit te nodigen partijen en de vorm van de gesprekken. Uiteindelijk werd Bureau ANNE aangetrokken om het proces te leiden. Op 18 maart en 1 april 2021 werden twee dialoogavonden gehouden: de ene met de georganiseerde bewoners en de andere met de telers en akkerbouwers. Bureau ANNE heeft daarvan verslagen gemaakt, die weer hebben geleid tot een eindpresentatie. Daarin wordt in ieder geval vastgesteld dat de gesprekken een zekere 'common ground' hebben opgeleverd en dat er momentum is om de dialoog voort te zetten. Bureau ANNE doet daarbij concrete voorstellen om eerst een verkenner en daarna een procesbegeleider aan te stellen en te bezien of deze voortgezette dialoog kan worden ingebracht in de pilot van de Provincie Drenthe.

Algemeen beeld

1. Over het algemeen zien we dat partijen in gesprek willen. Per partij zien we daar wel verschil in. Wij denken dat nu het moment is om relaties te herstellen en verder te werken aan de inhoud.
2. Het is gelukt om iedereen aan tafel te krijgen. Wel moet gezegd dat er tijdens het project een aanpassing is geweest van de partijen die uitgenodigd zouden worden. Voorgesprekken maakten inzichtelijk dat veel partijen beperkte toegevoegde waarde van/voor zichzelf bij dat gesprek zagen of het niet hun plek vonden. Op basis hiervan is in de werkgroep geconcludeerd de dialoog te beperken tot 2 groepen: de telers en de belanghebbenden. Tijd investeren helpt, luisteren en begrip zijn sleutelwoorden.
3. Er is nu momentum, te lang wachten met een vervolg gaat leiden tot eigen initiatieven en dan is de energie weg.
4. We hebben een beeld kunnen vormen op inhoud en proces. Beide avonden verliepen goed. Het was wennen aan elkaar maar naarmate de avond verstreek, kwam er rust en ruimte voor gesprek. Het luisteren naar elkaar alleen al werd ervaren als meerwaarde.
5. De gemeenteraad heeft dit initiatief genomen. Dat is een positief signaal, maar levert ook spanning op naar de toekomst.

A:N+NE.

Gemeente Westerveld

3-6-2021

Het was vervolgens aan de gemeenteraad om de conclusies van Bureau ANNE te vertalen in vervolgacties. Progressief Westerveld had daartoe – samen met Partij van de Arbeid en D66 – een motie voorbereid, waarin exact werd aangesloten bij de uitkomsten van het rapport [Uitgesproken, de bevindingen van Bureau ANNE en de pilot van de Provincie: 21.07.07 Motie 3 – PW – PvdA – D66 Dialoog en Pilot Bestrijdingsmiddelen](#). Deze motie werd echter tijdens de behandeling van de Voorjaarsnota op 6 juli 2021 door de andere fracties afgewezen.

Na een dialoogsessie op 14 december 2021 met omwonenden van een pioenrozeveld aan de rand van Diever hadden de fracties van Progressief Westerveld en de PvdA een motie voorbereid voor de Raad van 21 december 2021. In die motie werd het College gevraagd *in goed overleg met de bewoners en alle*

andere betrokkenen aan en in de directe nabijheid van de Molenweg en de betreffende teler een maatwerkoplossing te bewerkstelligen, waarbij het pioenrozenperceel met tenminste 50 meter wordt teruggebracht vanaf de perceelgrens. Dat begrip ‘maatwerkoplossing’ komt uit het door het College zelf met de telers gesloten Convenant. Argument was dat als er ergens ooit een plek zou zijn, die een deze maatwerkoplossing zou rechtvaardigen, dan was het wel deze plek nabij huizen, een basisschool, een locatie voor kinderopvang, een middelbare school, sportvelden en een doorgaande toeristische fietsroute. Maar een raadsmeerderheid verwierp de motie.

In mei 2022 werden vragen gesteld over de relatie tussen hartritmestoornissen en bestrijdingsmiddelen naar aanleiding van het onderzoek daarnaar, dat door het VUMc en het Erasmus MC was gestart. In maart 2023 werden vragen gesteld over de te houden Informatiesessie Duurzame Bollenteelt. En in januari 2024 werden Schriftelijke Vragen gesteld over de wateroverlast bij de NoordLheederes.

In maart 2024 ontstond er grote onrust bij omwonenden en ouder van kinderen op de OBS De Singelier in Diever over de voorgenomen teelt van lelies op dezelfde plek als waar eerder (zie hierboven) al commotie was geweest over de teelt van pioenrozen. Progressief Westerveld en PvdA hadden voor de raadsvergadering van 26 maart, toen alles er nog op wees dat de teelt zou doorgaan, een interpellatieverzoek ingediend ([24.03.22 Verzoek tot interpellatie lelieteelt Diever](#)). Maar aan het begin van de vergadering deed de wethouder de mededeling, dat zij in goed overleg de teler had doen afzien van de teelt op die plek.

[Website Progressief Westerveld:](#)

“Het is een grote stap in de goede richting”, aldus fractievoorzitter Michiel van de Kasteelen na de raadsvergadering van 26 maart jl. Wethouder Masselink deelde daarin mee dat een teler afziet van het telen van lelies en ook van andere sierteelt bij basisschool De Singelier in Diever. “Het is voor het eerst dat een overheid hier in Drenthe zich heeft ingespannen om een teelt op een specifieke locatie geen doorgang te laten vinden. En dat is pure winst. Ook is het vanzelfsprekend fantastisch nieuws voor de omwonenden en bezorgde ouders, die zich gigantisch hebben ingespannen om dit voor elkaar te krijgen”

En daarmee zijn aangeland bij het initiatief tot deze beleidsnota.

Hoofdstuk 4

Biodiversiteit en Natuur

Biodiversiteitsverlies

Een heldere uitleg over biodiversiteit staat op de [website van Natuurmonumenten](#): “Biodiversiteit is de enorme variatie in het leven, van bacterie tot regenwoud. Maar het gaat niet alleen over het aantal verschillende soorten planten, dieren en schimmels. Het gaat ook over de hoeveelheid individuen van een plant- of diersoort. Al die verschillende planten, dieren en schimmels leven met elkaar samen in wat we een ecosysteem noemen. Als de biodiversiteit hoger is, is het ecosysteem robuuster en kunnen planten en dieren er gemakkelijker overleven. En een robuust ecosysteem kan zich beter aanpassen aan bijvoorbeeld de klimaatverandering. Robuuste ecosystemen zijn ook van belang voor de mens. Ons leven en onze economie is afhankelijk van natuurlijke bronnen: voedsel, hout, mineralen, water en medicijnen komen allemaal uit de natuur. Een biodivers ecosysteem helpt bovendien bij het voorkomen van ziekten en plagen die schade kunnen toebrengen aan deze natuurlijke bronnen. Als het slecht gaat met de biodiversiteit (rijkdom aan planten en dieren), raakt dat niet alleen planten en dieren, maar ook de mens. Biodiversiteit is noodzakelijk voor ons voortbestaan. Wereldwijd worden een half tot 1 miljoen plant- en diersoorten met uitsterven bedreigd.

In 2018 publiceerde minister Schouten van LNV de Visie ‘Landbouw, natuur en voedsel; waardevol verbonden; Nederland als koploper in de kringlooplandbouw’. Daarin wordt gesteld dat “de landbouw een belangrijke sleutel in handen heeft voor verdere verbetering van natuurwaarden in Nederland. Dat kan zij alleen waarmaken als het hele systeem en alle deelnemers daarin meewerken.” In 2020 werd – met LNV als partner - het Deltaplan Biodiversiteitsherstel gelanceerd, waarin verschillende partners samenwerken om het biodiversiteitsverlies om te buigen naar herstel. Daar hebben zich inmiddels vele overheden, organisaties en bedrijven bij aangesloten onder de titel [Samen voor Biodiversiteit](#): Biodiversiteit is van groot belang om onze ecosystemen gezond te houden, en daarmee ook onze leefomgeving. Daarom slaan natuurorganisaties, boeren, wetenschappers, banken en bedrijven de handen ineen om biodiversiteit in Nederland weer te herstellen. In 2018 richtten 19 partijen het initiatief Samen voor Biodiversiteit op, om gezamenlijk te werken aan het Deltaplan Biodiversiteitsherstel. Inmiddels zijn bijna 200 partners en supporters aangesloten bij deze beweging. Samen werken ze aan één doel: een rijkere en gezondere Nederland.

In 2023 stelde het [European Environment Agency](#) vast, dat “het wijdverbreide gebruik van pesticiden is een grote oorzaak van vervuiling. Gewasbeschermingsmiddelen verontreinigen het water, de bodem en de lucht, leiden tot verlies van biodiversiteit en maken de bestreden plaagorganismen uiteindelijk resistent.” De Stichting Natuur en Milieu stelt: Insecten als wilde bijen, hommels, vlinders en zweefvliegen lijden onder het gebruik van de chemische bestrijdingsmiddelen. De Nederlandse natuur verarmt: de hoeveelheid planten- en diersoorten in ons land (de biodiversiteit) wordt steeds kleiner. Dat moeten we voorkomen. Veel insecten hebben we bovendien hard nodig om voedsel te kunnen maken.

Website [Nederlandse Bank](#)

Wereldwijd neemt de biodiversiteit in hoog tempo af. Als we niet snel actie ondernemen, kunnen tot wel een miljoen soorten uitsterven. Veel sectoren van onze economie zijn afhankelijk van de variatie aan planten, dieren en ecosystemen in de wereld. Het verlies aan biodiversiteit brengt daarom hoge kosten met zich mee: naar schatting € 1,7 tot € 3,9 biljoen per jaar. Voor toekomstige generaties is het dan ook cruciaal dat we de biodiversiteit zo veel mogelijk behouden en herstellen

Website [Nederlandse Bijenhoudersvereniging](#):

Recent onderzoek toont aan dat in de afgelopen 20 tot 30 jaar een dramatische afname van de biomassa van insecten heeft plaatsgevonden. De belangrijkste oorzaken liggen in een combinatie van landschapsfragmentatie, vervuiling (bestrijdingsmiddelen) en bemesting (stikstof deposities), klimaatverandering en de geïntensiverde landbouw. Dit betekent dat insecten, bestuivers en dus ook de honingbijen steeds meer toegewezen zijn op een kleiner wordend geschikt leefgebied.

Invloed biodiversiteitsverlies op uitbreken infectieziekten

Niet alleen is het biodiversiteitsverlies in zichzelf een gigantisch probleem. In [een studie in het gezaghebbende blad Nature](#) stellen wetenschappers vast dat biodiversiteitsverlies de grootste drijvende kracht is achter het uitbreken van infectieziekten. Nieuwe infectieziekten, die hun oorsprong hebben in dieren die in het wild leven, zijn gevaarlijker en verspreiden zich sneller en wijder, met grote gevolgen voor de menselijke gezondheid (denk aan de Covid-epidemie), maar ook voor die van gehouden dieren (denk aan varkenspest en vogelgriep).

Natuur in Westerveld

Westerveld is een unieke gemeente met een relatief groot oppervlak aan (beschermde) natuurgebieden. De Omgevingsvisie noemt 'Natuur' niet voor niets als de eerste van de Unique selling points van onze gemeente. De gemeente kent drie grote Natura 2000 gebieden: het Drents-Friese Woud, het Holtingerveld en het Dwingelderveld. Het beheer van deze gebieden is belegd bij Natuurmonumenten, Staatsbosbeheer en Drents Landschap. Naast de intrinsieke waarde van deze gebieden voor de essentie van de natuur zelf en de biodiversiteit, zijn deze gebieden belangrijke elementen in het woon- en leefklimaat voor de inwoners van Westerveld en leveren zij een enorme bijdrage aan recreatie en toerisme, en daarmee aan de economische basis van onze gemeente.

Website Natuurmonumenten:

Bij de teelt van groeten, fruit en bloem(bollen) worden bestrijdingsmiddelen - in de agrarische sector meestal aangeduid als gewasbeschermingsmiddelen - gebruikt om ziektes te voorkomen en zo hun oogsten te beschermen. Bij biologisch geteeld fruit, groenten en bloemen worden geen of natuurlijke bestrijdingsmiddelen gebruikt. Ook particulieren gebruiken bestrijdingsmiddelen, bijv. om insecten uit de tuin te weren, voor anti-vlooienmiddelen en muggenwerende middelen als Deet. Het landelijke aandeel van particulier middelengebruik in de tuin werd in een [onderzoek van eind 2022](#) geschat op ongeveer 4% ten opzichte van het gebruik in de landbouw. Gebruik van veel chemische bestrijdingsmiddelen door gemeenten of natuurbeheerders is verboden sinds 2017. Behalve op de gewassen zelf, komen de bestrijdingsmiddelen [ook buiten de percelen voor waar de middelen worden gebruikt](#), bijvoorbeeld via de lucht en water. Uit recent [onderzoek van Meten=Weten](#) uit Drenthe bleek dat bestrijdingsmiddelen werden gevonden in diverse beschermde Natura 2000-gebieden, waaronder het Dwingelderveld. En in beschermde grondwaterbeschermingsgebieden komen teelten voor waar veel bestrijdingsmiddelen gebruikt worden, blijkt uit [onderzoek van Natuur & Milieu](#).

*"Maar liefst de helft van alle terreinen die **Staatsbosbeheer** beheert, behoort tot het Natura 2000-netwerk. In 128 van de 162 Natura 2000-gebieden van Nederland beheren we (een deel) van het terrein. We zijn er trots op dat de Europese Unie in zo'n groot deel van onze natuurgebieden de hoge kwaliteit erkent. Onze Natura 2000-gebieden zijn zeer gevarieerd en bijzonder."*

"De manier waarop we in Nederland intensieve landbouw bedrijven, is funest gebleken voor de natuur en een gezonde bodem", zegt Theo Bakker, coördinator programma natuurinclusieve landbouw bij Staatsbosbeheer.

"Groene woestijnen van raaigras en monoculturen, waarbij kunstmest en bestrijdingsmiddelen een dominante rol spelen, hebben bijgedragen aan verzuring, vermesting en verdroging. Lange tijd was alleen productie belangrijk in de landbouw. Zo is het ook drie generaties boeren onderwezen op de landbouwscholen. We zijn er de tweede exporteur van landbouwproducten ter wereld mee geworden. Maar het ging ten koste van andere waarden, zoals biodiversiteit en landschapsschoon."

In het kwartaalblad van **Het Drents Landschap** schrijft directeur Sonja van der Meer: *Onderzoek van Meten=weten laat zien, dat pesticiden zich veel verder verspreiden dan de akker waarop ze gespoten worden, zelfs tot diep in de natuur. Dit ondersteunt het pleidooi richting de overheid om verantwoor-delijkheid te nemen en ervoor te zorgen, dat de natuur herstelt en Nederlanders gezond kunnen werken, wonen en leven. Waarom gebeurt er zo weinig op dit gebied? We weten immers toch ook al heel lang, dat dat het intensieve gebruik van chemische bestrijdingsmiddelen onvoorziene negatieve gevolgen heeft voor insecten en daarmee ook voor insectenetende vogels, zoals grutto's en kleine karekieten.*

En Uko Vegter, ecooloog bij het Drents Landschap bevestigt: Wij maken ons serieuze zorgen over de (cumulatieve) effecten van bestrijdingsmiddelen op (onze) natuurterreinen. En de afgelopen jaren zijn er ook op nog diverse plekken bollenvelden bijgekomen die pal tegen onze terreinen aanliggen.

Zie ook de [website van Drents Landschap](#)

Ecologische autoriteit

Veel beschermde natuurgebieden staan onder druk door onder andere droogte, teveel stikstof, verslechtering van de bodemkwaliteit en verstoring. Om verdere schade te voorkomen, de natuur te herstellen en te voldoen aan nationale en Europese regels voor natuurbehoud, zijn verschillende maatregelen nodig in en rond natuurgebieden. In 2022 besloot de Minister van Natuur en Stikstof tot het instellen van de [Ecologische Autoriteit](#). De Ecologische Autoriteit is onafhankelijk en verantwoordelijk voor het toetsen of de essentiële ecologische informatie aanwezig is voor het nemen van besluiten over beschermde natuur en water.

Inmiddels heeft de Ecologische Autoriteit drie rapporten uitgebracht over de door de Provincie gebruikte Natuur Doel Analyses voor de natuurgebieden in Westerveld. Hoofdpunten uit deze adviezen:

“De Natuur Doel Analyse (NDA) laat zien dat de natuur in het [Dwingelderveld](#) al is verslechterd. Dit komt onder andere door stikstofdepositie, verdroging en de giftige invloed van gewasbeschermingsmiddelen. De Ecologische Autoriteit constateert dat de uitgevoerde en geplande maatregelen onvoldoende zijn om de verslechtering van de natuur te stoppen.

De NDA geeft geen goed en diepgaand inzicht in de werking van het natuursysteem en de hierboven genoemde problemen. Ook wordt niet duidelijk hoe het oppervlak en de kwaliteit van de natuur is beoordeeld en hoe de natuur zich heeft ontwikkeld. Maak, voor het bedenken van effectieve oplossingen, deze informatie per deelgebied inzichtelijk.

De NDA geeft terecht aan dat de doelen niet alleen met overlevingsmaatregelen te halen zijn. Tref daarom snel bron- en systeemmaatregelen, zodat minder stikstof en gewasbeschermingsmiddelen het natuurgebied binnenkomen en de waterhuishouding verbetert.

“De NDA laat zien dat de natuur in het [Drents-Friese Wold & Leggelderveld](#) al is verslechterd. Dit komt onder andere door stikstofdepositie, verdroging en de giftige invloed van gewasbeschermingsmiddelen. De Ecologische Autoriteit constateert dat de uitgevoerde en geplande maatregelen onvoldoende zijn om de verslechtering van de natuur te stoppen.

De NDA geeft geen goed en diepgaand inzicht in de werking van het natuursysteem en de hierboven genoemde problemen. Ook wordt niet duidelijk hoe het oppervlak en de kwaliteit van de natuur is beoordeeld en hoe de natuur zich heeft ontwikkeld. Maak, voor het bedenken van effectieve oplossingen, deze informatie per deelgebied inzichtelijk.

De NDA geeft terecht aan dat de doelen niet alleen met overlevingsmaatregelen te halen zijn. Tref daarom snel bron- en systeemmaatregelen, zodat minder stikstof en gewasbeschermingsmiddelen het natuurgebied binnenkomen en de waterhuishouding verbetert.”

“De NDA laat zien dat de natuur in het [Holtingerveld](#) is aangetast door stikstofdepositie en verdroging en dat de uitgevoerde en geplande maatregelen onvoldoende zijn om de natuurdoelen te behalen.

Een landschapsecologische systeemanalyse en belangrijke informatie over grondwatersysteem en verdroging ontbreken in de NDA. Voor het benoemen van knelpunten en effectieve maatregelen is het nodig deze informatie op het niveau van de deelgebieden beschikbaar te maken. Bovendien is het nodig verder terug in de tijd te kijken om zo te zien welke veranderingen hebben plaatsgevonden binnen en buiten het gebied en welk effect die hebben gehad op de natuur in het Holtingerveld.

Met alleen beheer en lokale natuurherstelmaatregelen zijn de natuurdoelen niet meer duurzaam te behouden. Om verdere verslechtering te voorkomen en natuurdoelen op termijn te kunnen halen is het belangrijk snel aanvullende maatregelen te nemen. Dit zijn bijvoorbeeld bronmaatregelen om de stikstofdepositie te verminderen en hydrologische herstelmaatregelen binnen én buiten het Holtingerveld.”

Hoofdstuk 5

Water; kwantiteit en kwaliteit

Het waterbeheer in Nederland is een samenspel tussen vijf partijen: het Rijk (daarbij ook Rijkswaterstaat), de Waterschappen, de Provincies, de Gemeenten, als ook de Waterleidingbedrijven. Waterbeheer ziet toe op kwantiteit en op kwaliteit van water. Bij waterkwantiteit gaat het om de bescherming tegen overstromingen (dijken, dammen, stuwen en stormvloedkeringen), als ook de tijdelijke opvang van een teveel aan water, om de afvoer van regenwater en afvalwater, en om het garanderen van voldoende water voor de verschillende functies. Bij waterkwaliteit gaat het om de kwaliteit van zowel grond- als oppervlaktewater, als ook om het garanderen van de kwaliteit van drinkwater. In het kader van deze nota zijn beide aspecten aan de orde, maar met een nadruk op de waterkwaliteit.

Waterkwantiteit

Dit onderwerp betreft zowel een teveel als een tekort aan water. Een teveel aan water kan ontstaan door een overvloed aan regenwater, dan wel door overstroming. Dat laatste probleem kan in dit kader buiten beschouwing blijven. Ook het eerste probleem is slechts beperkt aan de orde. Wel kan lokaal wateroverlast voorkomen (en dat is ook in Westerveld voorgekomen) doordat akkers het water niet meer (kunnen) absorberen. Dat komt doordat de bodem verdicht door het gebruik van zware landbouwmachines. Dat is vanzelfsprekend een breder probleem dan alleen bij de sierteelt. Afvoer van overtollig regenwater via de riolering is overigens een gemeentelijke taak.

Website Wageningen University:

“Rijden met zware landbouwmachines maakt de bodem dichter. Dat is begonnen met de introductie van tractoren en landbouwvoertuigen in de jaren 50 van de vorige eeuw. Verdichting neemt nog steeds toe door de toename van de afmetingen en het gewicht van de landbouwmachines. Planten groeien minder goed in een verdichte bodem omdat deze water en lucht minder goed doorlaat en wortels minder goed in de bodem kunnen dringen.”

Het omgekeerde probleem is dat sierteeltgewassen een forse hoeveelheid water nodig hebben. In droge periodes, die steeds vaker voorkomen, is aanvullende beregening dan ook noodzakelijk. In de sierteelt wordt voor beregening voor het overgrote deel grondwater gebruikt. De hoeveelheid water voor de beregening concurreert dan ook niet zo zeer met het watergebruik van de consument, maar het onttrekken van grondwater kan wel problemen van (extra) verdroging met zich meebrengen voor aangrenzende gebieden, met name ook natuurgebieden.

Compendium voor de Leefomgeving:

“Het watergebruik in de land- en tuinbouw was in 2022 82 procent hoger dan in 2017, een jaar voor de drogere jaren. De hoeveelheid water die wordt gebruikt in een bepaald jaar wordt voor een belangrijk deel bepaald door de hoeveelheid neerslag en dan met name in het groeiseizoen van april tot en met september. In de periode 2018-2020 en in 2022 was de neerslag in die perioden zeer laag, hetgeen verklaart waarom het watergebruik in deze jaren zo uitzonderlijk hoog was.”

RTV Drenthe

De provincie Drenthe moet uitzoeken of een leliebollenteler een natuurvergunning nodig heeft voor een beregeningsput bij natuurgebied Uffelterzand. Dat heeft de Raad van State besloten. De zaak sleept al vijf jaar en is aangezwengeld door een inwoner, die dit natuurgebied achter zijn huis heeft gekocht. Deze natuurgroundbezitter wil dat de bollenteler stopt met het gebruik van de grondwaterput bij de Westeresweg in Uffelte. Hij vroeg de provincie om handhaving van het beheerplan voor het Natura 2000-gebied Holtingerveld. Dat verzoek werd afgewezen.... De inwoner zegt de grootste moeite te hebben om verdroging van zijn bezit tegen te gaan.

Waterkwaliteit

Belangrijker in dit kader is het vraagstuk van de waterkwaliteit. Volgens de Wet Bodembescherming ligt de taak van het beheer van de grondwaterkwaliteit bij de Provincies. De Waterschappen stellen beheerplannen op voor de waterkwaliteit van de wateren in hun beheersgebied. De Inspectie Leefomgeving en Transport van het Ministerie van Infrastructuur en Waterstaat zegt medio 2024 het volgende: *De waterkwaliteit in Nederland staat sterk onder druk. Ons grond- en oppervlaktewater*

bevat teveel meststoffen, bestrijdingsmiddelen, PFAS, medicijnresten, microplastics en andere schadelijke stoffen. De Inspectie Leefomgeving en Transport (ILT) benadrukt in haar [signaalrapport 'Betere bescherming waterkwaliteit is noodzakelijk'](#) dat het stelsel van vergunningverlening, toezicht en handhaving moet worden verbeterd. Daarnaast moet de regelgeving meer gericht zijn op het beschermen van de waterkwaliteit. Deze maatregelen zijn essentieel om de uitdagingen rondom de waterkwaliteit aan te pakken.

[Website Ministerie van I. en W.:](#)

"Regelmatig eten van zelf gevangen vis wordt inmiddels afgeraden en zwemmen in open water kan leiden tot gezondheidsrisico's. Waterschappen en drinkwaterbedrijven krijgen daarnaast te maken met substantiële extra kosten bij het zuiveren van afvalwater en de bereiding van drinkwater. Zonder betere regulering en beter toezicht op de emissies van schadelijke stoffen, treedt blijvende schade op voor mens, dier en milieu."

In 2027 moeten alle EU-lidstaten voldoen aan de doelen die de Kaderrichtlijn Water (KRW) stelt. Het [Kenniscentrum Europa Decentraal](#) zegt daarover: Uit een [tussenevaluatie](#) in opdracht van het ministerie van Infrastructuur en Waterstaat (december 2024) blijkt dat aan circa 80% van de normen wordt voldaan, maar geen van de ongeveer 750 Nederlandse oppervlaktewaterlichamen heeft een 'goede toestand' bereikt (daarvoor moeten namelijk alle ecologische en chemische parameters als 'goed' worden beoordeeld, volgens het one out, all out-principe). Voor grondwater kwalificeerden 4 van de 23 grondwaterlichamen als in een 'goede toestand'.

De Universiteit Leiden houdt in het kader van de Leerstoel Ecotoxicologie van prof. Marina Vijver een [bestrijdingsmiddelenatlas](#) bij, die op grond van meetgegevens van regionale waterbeheerders een landelijk beeld geeft van de bestrijdingsmiddelen in het oppervlaktewater. De bestrijdingsmiddelenatlas wordt gebruikt door waterbeheerders, industrie, boeren en overheid om de communicatie te starten over water, welke en hoeveel chemische gewasbeschermingsmiddelen residuen in het oppervlakte water te vinden zijn. De drinkwaterbedrijven gebruiken het voor hun kwaliteitsstrategieën van oppervlaktewaterinname, en de toelatingshouder CTGB gebruikt het voor de herevaluatie van gewasbeschermingsmiddelen

[Website CTGB:](#)

Op basis van de monitoringsgegevens in oppervlaktewater constateert het Ctgb voor een aantal werkzame stoffen in gewasbeschermingsmiddelen structurele overschrijdingen van de toelatingsnormen. Het Ctgb vindt het daarom belangrijk om tussentijds te kunnen ingrijpen in de toelatingen van middelen als daar aanleiding toe is.

Drinkwater is in Nederland een publieke voorziening. Hierdoor zijn de leveringszekerheid en betrouwbaarheid van drinkwater gewaarborgd en tarieven gereguleerd. Gemeenten en provincies zijn aandeelhouders van drinkwaterbedrijven. De Drinkwaterwet beschrijft de taken en verantwoordelijkheden van drinkwaterbedrijven. De overheid houdt toezicht op de uitvoering hiervan.

In Nederland halen we ons drinkwater uit twee bronnen: grondwater en rivierwater. Als de kwaliteit daarvan goed is, is weinig zuivering nodig om schoon drinkwater te maken. Maar in veel gebieden is de waterkwaliteit niet goed genoeg, bijvoorbeeld doordat er resten van bestrijdingsmiddelen of meststoffen in zitten. De provincies en Rijkswaterstaat werken daarom met drinkwaterbedrijven, waterschappen en boeren aan maatregelen om de waterkwaliteit rondom drinkwaterwinningen te verbeteren. Uit RIVM-onderzoek blijkt dat deze maatregelen de problemen waarschijnlijk niet gaan oplossen.

[Binnenlands bestuur:](#)

"Er is te veel vrijwilligheid, er worden te weinig echt ingrijpende maatregelen genomen, en de monitoring is niet op orde. Dat schrijven onderzoekers van het RIVM in een nieuwe studie over de Nederlandse drinkwatervoorziening, in opdracht van het ministerie van Infrastructuur en Waterstaat. Zij hielden zeventien Uitvoeringsprogramma's tegen het licht, die de kwaliteit van het drinkwater voor de komende jaren moeten borgen."

[Dagblad Trouw:](#)

"Waar boeren bestrijdingsmiddelen gebruiken, komen 'hoge concentraties' van de pfas-stof tfa voor in grond- en oppervlaktewater. Dat zegt de Europese pesticidewaakhond Pan na een steekproef. Experts pleiten voor een verbod. Niet alleen de industrie stoot pfas uit, ook via de landbouw komen de chemicaliën in het milieu terecht. Dat blijkt uit een steekproef in zes Europese grondwatergebieden en meer dan twintig rivieren, waaronder de Drentsche Aa."

Vroege Vogels

Drinkwaterbedrijf Dunea is tijdelijk gestopt met de inname van water uit de Afgedamde Maas, omdat daarin te hoge concentraties bestrijdingsmiddelen worden gemeten. Het gaat om fungiciden, middelen die boeren gebruiken om te voorkomen dat schimmels hun gewassen aantasten. De komende weken haalt Dunea water om verder te zuiveren uit een andere rivier, de Lek.

Ook de waterleidingbedrijven, die in Westerveld voor de drinkwatervoorziening zorgen luiden de noodklok. Het [Waterleiding Bedrijf Drenthe \(WMD\)](#) zegt: “WMD Drinkwater vraagt de Drentse politiek om meer oog te hebben voor de kwaliteit van onze drinkwaterbronnen in Drenthe. Uit onderzoek en metingen blijkt dat WMD steeds meer vervuilende stoffen vindt in bronnen. Vervuiling afkomstig van landbouw, industrie en huishoudens. In een brief aan zowel Gedeputeerde Staten als Provinciale Staten vraagt WMD om werk te maken van de bescherming van het grondwater. De provincie heeft een zorgplicht voor drinkwater en grondwaterkwaliteit. Vanuit WMD doen wij de oproep om de wettelijke zorgplicht voor drinkwater en grondwaterkwaliteit niet politiek te maken tegenover de afweging van lokale economische belangen.”

En Vitens zegt op haar website: *Verschillende ontwikkelingen vormen een bedreiging voor de waterkwaliteit. Zo treffen we in onze bronnen [steeds vaker ongewenste stoffen aan](#), zoals PFAS, medicijnresten en gewasbeschermingsmiddelen. Met name opkomende stoffen vormen een probleem. Deze stoffen zijn vaak lastig te zuiveren. De hoeveelheid die voorkomt in ons drinkwater is dusdanig laag dat het veilig blijft om te drinken.*

Hoofdstuk 6

Gezondheid

Beroepsziekten

De eerste vraag, die de gezondheid betreft, is die naar de gezondheidsrisico's voor iedereen, die in de agrarische sector met bestrijdingsmiddelen werkt. In [Frankrijk](#) is de Ziekte van Parkinson al in 2012 erkend als **beroepsziekte** in de agrarische sector. In [Duitsland](#) is dat recent nu ook gebeurd. In tegenstelling tot andere landen kent Nederland geen officiële lijst van erkende beroepsziekten. Wel kent Nederland een Centrum voor Beroepsziekten, dat in haar Jaarrapport 2022 waarschuwt voor de toenemende aanwijzingen, dat de Ziekte van Parkinson mede kan worden veroorzaakt door beroepsmatige blootstelling aan pesticiden. Met andere woorden, het grootste gezondheidsrisico wordt gelopen door de sector zelf: de agrariërs, de werknemers van de loonbedrijven, de veelal buitenlandse tijdelijke arbeidskrachten op de sierteeltpercelen.

Beroepsziekten

In Nederland is het Centrum voor Beroepsziekten ondergebracht bij het Amsterdam UMC. Op [hun website](#) geven zij uitleg over de Nederlandse werkwijze: *In Nederland kan in principe elke ziekte of aandoening een beroepsziekte zijn. De afweging of er sprake is van een beroepsziekte wordt gemaakt door de bedrijfsarts (of artsen in de arborol).* De [Arbeidsomstandighedenwet](#) verplicht bedrijfs- en Arboartsen om beroepsziekten te melden aan het Centrum. Deze meldingen zijn anoniem. Het Centrum heeft geen taak in het handhaven van deze verplichting. De meldingen zijn bedoeld om te registreren hoeveel beroepsziekten er in ons land zijn. Maar de meldingen hebben geen directe juridische gevolgen in die zin dat er recht op vergoeding ontstaat, dan wel een boete voor het betreffende bedrijf. In het [Jaarrapport over 2022](#) van het Nederlands Centrum voor Beroepsziekten is hoofdstuk 8 gewijd aan 'Neurologische aandoeningen'. Het Centrum stelt daarin het volgende: *"Er zijn steeds meer aanwijzingen dat Parkinson mede kan worden veroorzaakt door beroepsmatige blootstelling aan pesticiden. Het is belangrijk om gebruikers van pesticiden goed voor te lichten over de risico's en mogelijk andere methoden van gewasbescherming."* Men verwijst daarbij o.a. naar een rapport van de Gezondheidsraad (zie hieronder).

Gezondheidsraad-RIVM-GGD

Als het gaat om gezondheid in algemene zin, dan zijn er in Nederland drie betrokken organisaties, te weten de Gezondheidsraad, het RIVM en de GGD's.

De [Gezondheidsraad](#) is een onafhankelijke wetenschappelijke adviesraad met als wettelijke taak regering en parlement te adviseren op het brede terrein van de volksgezondheid en gezondheidszorg. In de visie van de Gezondheidsraad is wetenschap onmisbaar voor de beleidskeuzes rond volksgezondheid en gezondheidszorg en bepalend voor de effectiviteit van beleid en voor het vertrouwen in de overheid. Met zijn adviezen reikt de raad op wetenschap gebaseerde inzichten en handelingsopties aan en vormt zo een brug tussen wetenschap en beleid. Daarbij stuurt de Gezondheidsraad nadrukkelijk op beleidsrelevantie en omgevingsbewustzijn. De adviezen stoppen niet bij een wetenschappelijke analyse, maar geven ook blijk van inzicht in de uitvoeringspraktijk en in de maatschappelijke, politieke en bestuurlijke context waarin de adviezen landen. Dat vergroot de kans dat de adviezen worden opgevolgd en leiden tot verbeteringen.

Waar het gaat om de invloed van de leefomgeving op de gezondheid houdt de Commissie Signalering gezondheid en milieu de vinger aan de pols. Zij brengt daarbij op eigen initiatief adviezen uit. Bij de gesignaleerde onderwerpen wordt onder meer beoordeeld hoe sterk de wetenschappelijke aanwijzingen zijn voor effecten op de gezondheid en welke handelingsperspectieven voor gezondheidswinst er zijn. In 2014 bracht de Gezondheidsraad een eerste Advies Gewasbescherming en Omwonenden uit, en in 2020 een Vervolgadvies.

[Vervolgadvies Gewasbescherming en Omwonenden \(29-06-2020\)](#)

Uit buitenlands onderzoek komen aanwijzingen voor een verband tussen blootstelling aan gewasbeschermingsmiddelen en de kans op gezondheidsschade, zoals de ziekte van Parkinson en ontwikkelingsstoornissen bij kinderen. De uitkomsten van onderzoek in Nederland zijn minder uitgesproken, maar kunnen de ongerustheid ook niet wegnemen. Meer onderzoek zal op korte termijn geen duidelijkheid geven en de toelatingsprocedure voor de middelen kan nooit alle risico's uitsluiten. Daarom adviseert de Gezondheidsraad voorzorg toe te passen, door het streven naar vermindering van de afhankelijkheid van de landbouw van chemische

gewasbeschermingsmiddelen te intensiveren. Ook voorlichting en handhaving zijn van belang, want telers blijken veilig werken niet altijd genoeg prioriteit te geven. De raad adviseert goed te registreren welke middelen op welke percelen gebruikt worden en de blootstelling van mensen aan gewasbeschermingsmiddelen periodiek te meten aan de hand van afbraakproducten in bijvoorbeeld urine. Tot slot adviseert de raad door te gaan met verbetering van de toelatingsprocedure.

Het **Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu** (RIVM) zet zich in voor een gezonde bevolking en een duurzame, veilige en gezonde leefomgeving. Dat gebeurt op basis van onafhankelijk wetenschappelijk onderzoek. Samen met de opdrachtgevers signaleert het RIVM welk onderzoek nodig is en voert dat uit. Het Instituut geeft advies aan de overheid, professionals en burgers en deelt kennis.

Als het gaat om bestrijdingsmiddelen levert het RIVM de kennis die nodig is om mens en milieu tegen de schadelijke effecten daarvan te beschermen. En daarnaast is het Instituut ‘op Europees en mondiaal niveau invloedrijk bij het ontwikkelen van methoden en modellen, die worden gebruikt voor toelating van bestrijdingsmiddelen tot de markt’. Belangrijk, maar buiten het kader van deze nota, is het onderzoek naar de restanten van bestrijdingsmiddelen op groente en fruit.

Het RIVM onderzoekt hoe bestrijdingsmiddelen zich verspreiden in het milieu en adviseert over maatregelen om de kwaliteit van het milieu te waarborgen. Op de website van het RIVM staat dat “de normen voor gewasbeschermingsmiddelen in het milieu, met name in water, worden nog te vaak worden overschreden. Het is echter onduidelijk hoe vaak en voor hoeveel stoffen de normen precies worden overschreden. De meest milieubelastende gewasbeschermingsmiddelen kunnen namelijk niet nauwkeurig genoeg worden gemeten.”

In 2019 publiceerde het RIVM een eerste rapport ‘Bestrijdingsmiddelen en omwonenden : Samenvattend rapport over blootstelling en mogelijke gezondheidseffecten’ (zie kader). In 2020 bracht het RIVM in opdracht van het Ministerie van Infrastructuur en Waterstaat een Memo met een duiding van de cijfers van het onderzoek van Meten-Weten uit 2019 (zie hs. 2). Vorig jaar is het RIVM begonnen met een Vervolgonderzoek Bestrijdingsmiddelen en Omwonenden, dat eind 2030 moet zijn afgerond.

RIVM – OBO 1 – Uit de Samenvatting:

Restanten van bestrijdingsmiddelen die op de onderzochte bollenvelden zijn gebruikt, zijn teruggevonden in de buitenlucht rond woningen in de buurt. Ook in het stof op de deurmat en in het huisstof zaten resten. Daarnaast zijn ze aangetroffen in de urine van omwonenden van bloembollenvelden, zowel bij volwassenen als bij kinderen. Dit was ook het geval in de urine van mensen die op meer dan 500 meter afstand van agrarische velden woonden. Bij bollentelers en hun gezinsleden zijn hogere concentraties bestrijdingsmiddelen gemeten dan bij andere omwonenden.

Uit dit Onderzoek Blootstelling Omwonenden (OBO) blijkt dat omwonenden bestrijdingsmiddelen binnenkrijgen. Dit kan het gevolg zijn van het gebruik van deze middelen in de omgeving, maar andere bronnen, zoals voedsel, kunnen daar ook aan bijdragen. Van de onderzochte bestrijdingsmiddelen overschreden de gemeten gehalten in de lucht of urine geen risicogrenzen. Maar volgens het RIVM moeten eventuele gezondheidsrisico's van omwonenden voor alle gebruikte bestrijdingsmiddelen preciezer worden ingeschat.

RIVM – Memo Duiding herkomst stoffen, aangetroffen in Drentse Natura 2000 gebieden

Bij een onderzoek van de vereniging Meten = Weten zijn bestrijdingsmiddelen en andere stoffen gevonden in vier Natura 2000 gebieden in Drenthe. De onderzoekers hebben 20 monsters genomen van planten en van mest in deze natuurgebieden. De monsters zijn geanalyseerd op 664 stoffen. Hiervan zijn er 29 aangetroffen in tenminste één van de monsters. Het RIVM heeft gekeken of de herkomst van deze stoffen is aan te geven en wat er gezegd kan worden over de ecologische risico's. De meeste gevonden stoffen kunnen van de landbouw komen. Een deel komt van industrieel of huishoudelijk gebruik en enkele stoffen kunnen afkomstig zijn uit fossiele brandstoffen. Sommige stoffen hebben meerdere mogelijke bronnen. Die bronnen hoeven niet dichtbij de natuurgebieden te liggen. Chemische stoffen kunnen zich via de lucht over grotere afstand verplaatsen en dan neerslaan in natuurgebieden. De precieze herkomst van de gevonden stoffen is daarom niet duidelijk. Om iets te kunnen zeggen over herkomst en ecologische risico's is nader onderzoek nodig.

RIVM – Presentatie OBO-2 onderzoek - Te onderzoeken gezondheidsproblemen:

- Ziekte van Parkinson ›
- Chronische luchtwegaandoeningen ›
- Kanker (leukemie, lymfomen) ›
- Cognitie bij kinderen ›
- Klachten en aandoeningen via de huisarts

De **GGD Drenthe** is de gezondheidsdienst van de Drentse gemeenten. Het is een Gemeenschappelijke Regeling, waarbij alle 12 Drentse gemeenten zijn aangesloten. Het Algemeen Bestuur bestaat uit de 12 wethouders Volksgezondheid. Daarnaast is er een Dagelijks Bestuur van 3 leden. Oud-gedeputeerde Nelleke Vedelaar is benoemd tot Directeur Publieke Gezondheid. De GGD werkt aan het bevorderen van de gezondheid en het voorkomen van gezondheidsproblemen van inwoners; en richt zich op de bestrijding van infecties, de jeugdgezondheidszorg en een gezonde leefomgeving.

De GGD Drenthe maakt deel uit van een landelijke werkgroep rondom bestrijdingsmiddelen. Daarin wordt mede afgestemd met het RIVM. Men volgt gezamenlijk de (wetenschappelijke) ontwikkelingen en past – indien nodig – de advisering aan inwoners (via de website of individueel) aan. De GGD Drenthe is binnen werkgroep een voorloper, maar de problematiek speelt uiteraard ook bij andere GGD-en. De GGD erkent dat men rondom dit thema in een ingewikkelde situatie zit. De informatie en adviezen op de website (zie hieronder) zijn zodanig dat inwoners daardoor kunnen worden gealarmeerd. Tegelijkertijd kan de GGD als zodanig aan de feitelijke situatie rondom het gebruik van bestrijdingsmiddelen niets veranderen. Het enige dat de GGD kan doen en ook feitelijk doet, is de vragen en de onrust, die zij signaleren, inbrengen in de politieke gremia die daarover wel gaan.

GGD

Op de [gezamenlijke website van GGD Leefomgeving](#) staat allereerst het volgende:

In bestrijdingsmiddelen zitten stoffen die schadelijk kunnen zijn voor mensen. Of een stof ook echt slecht is voor de gezondheid hangt af van: ~ hoe schadelijk de stof precies is; ~ en of je met de stof in aanraking komt. Je kunt alleen ziek worden van een stof als je hem binnenkrijgt. Deze middelen moeten aan strenge eisen voldoen. Pas daarna mag het middel worden verkocht en gebruikt. Maar het is nooit helemaal zeker dat het middel geen risico is voor de gezondheid. Daarna geeft men een korte aanduiding van buitenlands en Nederlands onderzoek op dit terrein. En vervolgens verwijst men naar de advisering door de Gezondheidsraad (zie hierboven).

In het daaropvolgende gedeelte bespreekt de GGD de drie manieren waarop men in aanraking kan komen met bestrijdingsmiddelen: ~ door het zelf toe te passen; ~ door het eten van groenten of fruit waar restjes op zitten; ~ en doordat men in de buurt woont van akkers waar de teler bestrijdingsmiddelen gebruikt.

Voor wat betreft die laatste situatie geeft de GGD aan: *Uit het onderzoek blijkt dat de telers en bewoners rond bollenvelden méér bestrijdingsmiddelen binnenkrijgen dan andere mensen. De hoeveelheid die zij binnenkrijgen ligt wel onder de risicogrenzen. Dat betekent dat je niet verwacht dat die hoeveelheid effect heeft op de gezondheid. Het is nog niet duidelijk wat het risico van alle bestrijdingsmiddelen samen is. En wat dat precies betekent voor de gezondheid van de omwonenden.*

En dan zijn de adviezen van de GGD: ~ Was groenten en fruit uit eigen tuin extra goed; ~ Voorkom dat je in aanraking komt met de spuitnevel (*Sluit je ramen en blijf binnen. Houd ook je huisdieren binnen. Hang de was niet buiten te drogen als er wordt gespoten*); ~ Doe je schoenen uit als je naar binnen gaat; ~ Maak afspraken met de teler; ~ En neem bij vragen of klachten contact op met de NVWA. Een andersoortig advies is om als consument te kiezen voor biologische producten.

Specifieke aandoeningen

Een aantal ziektebeelden zijn specifiek in beeld waar het gaat om een mogelijke relatie met bestrijdingsmiddelen. Het meest in het oog springend is de **Ziekte van Parkinson** (en in het verlengde daarvan andere zogeheten neurodegeneratieve ziekten zoals de Ziekte van Alzheimer). De Parkinson Vereniging legt de relatie nadrukkelijk. Op [haar website](#) geeft de Vereniging aan dat het niet zo is, dat regelmatige blootstelling automatisch leidt tot de ontwikkeling van de ziekte (want Parkinson is een complexe ziekte waarbij meerdere factoren een rol spelen, maar wel is het “*boven elke wetenschappelijke twijfel verheven*

dat we – door het gebruik van pesticiden – de kans vergroten dat mensen een neurodegeneratieve ziekte zoals Parkinson krijgen”. Met name professor Bas Bloem, als neuroloog verbonden aan het door hem opgerichte Parkinson Centrum van de Radboud Universiteit Nijmegen, is hiervan overtuigd (klik op de foto voor een college van ongeveer een kwartier)

Naast de neurodegeneratieve ziekten worden ook **hartritmestoornissen** in verband gebracht met hartritmestoornissen. Verschillende mensen met **boezemfibrilleren** hebben in 2020 aangegeven dat pesticiden een aanval kon triggeren. Professor Bianca Brundel (Amsterdam UMC) heeft hier samen met onderzoekspartners Prof. De Groot (Erasmus MC), Prof. Geissen (WUR), Prof. Vervaeke (UvAntwerpen) en

burgerinitiatief Meten=Weten de eerste experimenten opgezet om een verband tussen de meest gebruikte pesticiden in Nederland en de hartritmestoornis te onderzoeken, zie [de website](#).

Onderzoek in het Verenigd Koninkrijk, gepubliceerd in het vaktijdschrift Thorax, toont aan dat “*mensen die beroepsmatig gedurende meerdere jaren met pesticiden in aanraking komen hebben een hoger risico op longaandoening COPD hebben*”. Dat geldt ook voor sommige vormen van kanker. “*In onze studie hebben we ontdekt dat het effect van landbouwpesticiden op sommige vormen van **kanker** vergelijkbaar is met het effect van roken*”, zegt hoofdonderzoeker Isain Zapata van de Rocky Vista University in Colorado, een typische landbouwstaat met tegen de 40.000 boerderijen en ranches. Het sterkste verband werd gevonden met het Non-Hodgkin-lymfoom.

En in maart 2019 publiceerde het gerenommeerde wetenschappelijke tijdschrift The BMJ de resultaten van een grootschalige bevolkingsonderzoek. Dit onderzoek suggereert dat blootstelling aan pesticiden voor de geboorte en tijdens het eerste levensjaar de kans op **autisme** verhoogt. Het onderzoeksgebied was Central Valley, California. Ook onderzoek dat de Gezondheidsraad aanhaalt, suggereert een mogelijk verband tussen prenatale blootstelling aan gewasbeschermingsmiddelen en **ontwikkelingsstoornissen** bij kinderen.

Een specifiek gezondheidsprobleem wordt gevormd door **resistente schimmels**. De schimmel *Aspergillus fumigatus* komt wereldwijd algemeen voor op plaatsen waar afbraak van organisch materiaal plaatsvindt zoals composthoven. Deze schimmel is ongevaarlijk voor gezonde mensen, maar kan longinfecties veroorzaken bij mensen met een sterk verzwakt immuunsysteem. Dergelijke infecties worden bestreden met medicijnen op basis van zogenaamde azolen. In het milieu komt de schimmel in aanraking met schimmelbestrijdingsmiddelen op basis van azolen, bijvoorbeeld afkomstig uit gewasbeschermingsmiddelen of houtverduurzamingsmiddelen (biociden) en kan hier resistent tegen worden. Een infectie met azolenresistente *Aspergillus fumigatus* is veel moeilijker behandelbaar en is vaker fataal, omdat de schimmel ook resistent is tegen medische azolen.

In 2021 werd door het CTGB besloten om het wettelijk gebruiksvoorschrift aan te scherpen voor middelen met schimmelbestrijdende azolen, toegepast in de bloembollen- en bolbloementeel. Zo moet langdurige opslag van plantaardig restmateriaal met azolen worden voorkomen. Compostbulten met bollenmateriaal moeten volgens strikte regels afgevoerd worden. Het nieuwe protocol schreef voor dat azoolhoudend afval moet worden afgedekt en ten hoogste twee weken mag worden opgeslagen. Het mag onder strikte voorwaarden worden verbrand, vergist of gecomposteerd en uitgereden.

In 2023 kwam het CTGB echter tot een nog meer alarmerende conclusie. Het probleem van resistentie is niet op te lossen met de genomen maatregelen en ook niet binnen het toelatingsbeleid voor gewasbeschermingsmiddelen. Het is uitgegroeid tot een veel breder probleem en vergt een internationale aanpak, zo stelt het CTGB.

Agrifirm-GMN heeft inmiddels door eigen onderzoek vastgesteld dat afdekken van afvalhoven averechts werkt en pleit voor nathouden. Zij adviseren telers over de wijze van compostering.

Hoe het ook zij, het probleem van resistente schimmels is verre van opgelost. De oorzaken beperken zich niet tot de sierteelt, maar deze speelt daarin wel een significante rol.

Wettelijk kader en rol gemeenten

De vraag wie verantwoordelijk is voor de ‘**publieke gezondheid**’ wordt beantwoord in de [Wet Publieke Gezondheid](#). Deze wet belegt de taken publieke gezondheidszorg bij twee overheidsniveaus: het Rijk (dat is hier de Minister van Volksgezondheid, Welzijn en Sport) en de gemeentelijke overheid. Artikel 2, lid 1, stelt eerst vast dat “*het college van burgemeester en wethouders de totstandkoming en de continuïteit van en de samenhang binnen de publieke gezondheidszorg en de afstemming ervan met de curatieve gezondheidszorg en de geneeskundige hulpverlening bij ongevallen en rampen, bevordert. Ter uitvoering van die taak draagt het college van burgemeester en wethouders in ieder geval zorg voor (onder andere):* (a) *het verwerven van, op epidemiologische analyse gebaseerd, inzicht in de gezondheidssituatie van de bevolking; en (c) het bewaken van gezondheidsaspecten in bestuurlijke beslissingen.* Met name die laatste taak legt een duidelijk verband met de andere beleidsterreinen, die in de gemeente spelen.

Hoofdstuk 7

Bedrijfsschade

Biologische sector

Percelen voor biologische teelt en percelen voor reguliere teelt liggen in veel gevallen dicht bij elkaar, soms grenzend aan elkaar. Dat leidt tot situaties waarbij chemische bestrijdingsmiddelen overwaaien naar de naastgelegen biologische percelen. En dat leidt tot bedrijfsschade bij de biologische teler. Allereerst omdat de producten door de klanten als “niet-gifvrij” kunnen worden beschouwd. Maar ook omdat hiermee de certificering gevaar loopt, of – in sommige gevallen – maar helemaal niet wordt aangevraagd.

In een door [Hekkelman Advocaten](#) weergegeven arrest van de Rechtbank Zeeland West Brabant wordt de volgende casus behandeld:

“In het vonnis staan een landbouwer en loonwerker centraal. De landbouwer teelt biologische broccoli. De loonwerker bespuit het ernaast gelegen perceel met het inmiddels beruchte bestrijdingsmiddel glyfosaat en een ander middel. De landbouwer constateert vervolgens schade aan de broccoli op drie velden. De landbouwer stelt de loonwerker aansprakelijk voor de schade aan de broccoli. Daarbij voegt hij een deskundigenrapport, waaruit volgt dat een deel van de broccoli niet meer als ‘biologisch’ kan worden verkocht.

Deze maatregelen acht de rechtbank echter onvoldoende. Te meer nu op een deel van de broccoli bestrijdingsmiddelen zijn aangetroffen. De loonwerker had (extra) zorgvuldig met het spuiten moeten omgaan. Bijvoorbeeld door meer voorzorgsmaatregelen, het gebruik van een ander bestrijdingsmiddel of spuiten op een ander moment. De conclusie van de rechtbank is dat de loonwerker onrechtmatig heeft gehandeld

Het begrip ‘biologisch’ kan niet zo maar worden gebruikt, maar alleen na certificering door [Skal Biocontrole](#): een onafhankelijke organisatie die toezicht houdt op de biologische keten in Nederland. Skal certificeert bedrijven met biologische activiteiten. Skal is een zelfstandig bestuursorgaan en ziet erop toe dat het biologisch produceren, bewerken en verhandelen van producten voldoet aan de biologische EU-regelgeving, de Nederlandse Landbouwkwaliteitswet en de reglementen en grondslagen van Skal Biocontrole. Jaarlijks stelt Skal voor alle aangesloten biologische bedrijven vast in welk toezicht-arrangement zij worden ingedeeld. Het toezichtarrangement bepaalt hoe vaak een bedrijf geïnspecteerd wordt. Bij het inrichten van het risicomodel houdt Skal rekening met het risico op niet-conforme biologische producten. Een positieve residu-analyse in een monster is een reden om te twifelen aan de biologische status van een product. Het biologische bedrijf moet in alle gevallen van twijfel zelf het product blokkeren en een melding doen aan Skal. Skal Biocontrole adviseert bijvoorbeeld een goede scheiding tussen biologische en niet-biologische percelen in die gevallen dat bedrijven nog zowel biologisch als niet-biologisch produceren. Maar dit geldt vanzelfsprekend ook in die situaties, waarbij twee verschillende bedrijven naast elkaar produceren.

De belangen van de biologische sector worden in Nederland behartigd door [BioNext](#): de ketenorganisatie voor biologische landbouw en voeding. Met onze groep bevlogen collega’s zorgen we voor de belangenbehartiging van biologisch op het gebied van o.a. onderzoek, publiciteit, wetgeving, lobby en marktontwikkeling. Door onze unieke samenwerkingsstructuur vertegenwoordigen en verbinden wij de hele Nederlandse biologische keten van boer tot consument.

Ook in Westerveld zijn een aantal succesvolle biologische bedrijven, dan wel bedrijven, die wel biologisch willen werken maar niet het SKAL-keurmerk aanvragen. Binnen de agrarische sector is er een zekere terughoudendheid om ‘in conflict’ te raken met de niet-biologische collega’s. Dat neemt niet weg, dat ook hier bedrijfsschade optreedt doordat bedrijven aan elkaar grenzen, waarbij bestrijdingsmiddelen

Recreatie en Toerisme.

Recreatie en Toerisme is een grote economische speler in gemeente Westerveld; zo niet de grootste. Vele inwoners hebben een inkomen uit deze sector. Het economische belang neemt, ook naar verhouding met andere sectoren, nog steeds toe. De rek is er dus nog niet uit en dat geeft veel economische potentie voor de toekomst. Deze sector zorgt voor een goed niveau aan voorzieningen in de dorpen, zoals supermarkten, horeca e.d. en ook daar profiteren de inwoners direct van.

Website CBS

De gebruikswaarde van ecosysteemdiensten was in 2022 ruim 15 miljard euro, 50 procent meer dan in 2013. Ecosysteemdiensten zijn diensten die de natuur ons levert zoals de productie van hout of voedsel, verkoeling in de stad of een plek in een groene omgeving om te ontspannen. Vooral de waarde van culturele ecosysteemdiensten, zoals toerisme en recreatie in de natuur, steeg. De baten van ecosysteemdiensten zijn veel hoger dan de uitgaven voor natuurbeheer. Dat blijkt uit de laatste cijfers van de Natuurlijk kapitaalrekeningen die het CBS heeft ontwikkeld in samenwerking met Wageningen University & Research (WUR).

Presentatie Dashbord Impact Toerisme 2021:

Deze bedrijfstak zou direct of indirect last kunnen hebben van het gebruik van bestrijdingsmiddelen in de landbouw, dan wel daadwerkelijke schade. In de marketing van Drenthe, en dat geldt bij uitstek ook voor Westerveld, staat de natuur en de natuurbeleving centraal. Dat trekt een specifieke groep toeristen, die houden van wandelen en fietsen, van de natuurgebieden en van het Drentse landschap tussen die gebieden met z'n beekdal, essen en karakteristieke dorpsgezichten. Het gebruik van bestrijdingsmiddelen in de sierteelt met de gezondheidsrisico's van dien kan de huidige en potentiële bezoeker afschrikken, waardoor economische schade ontstaat door derving van inkomsten. Enkele camping-bedrijven hebben hier in ieder geval informeel hun zorgen over geuit.

De spanning, die er is of zou kunnen ontstaan tussen natuurgericht toerisme en intensieve landbouw, is zowel te benoemen in algemene termen als in specifieke situaties. In algemene termen zou het gewenste beeld van Drenthe, c.q. Westerveld als "natuurlijk en gezond" kunnen kantelen. Maar ook hier zijn veel specifiekere situaties denkbaar, zoals intensieve sierteelt direct naast huisjesparken, campings, camperplaatsen, fiets- en wandelroutes.

Website Drenthe.nl:

Kom tot rust in de Drentse natuur. Wandel of fiets door uitgestrekte bossen, langs paarse heidevelden of over glooiende zandverstuivingen. Geniet van het buiten zijn. De frisse lucht, de zon op je gezicht. Wij hebben onze natuurgebieden voor je op een rij gezet. Er is altijd een mooie plek bij jou in de buurt.

Website Marketing Drenthe:

Uit ons continue bezoekersonderzoek blijkt dat gasten vooral naar Drenthe komen om de natuur te beleven. Al met al waardeert men het verblijf in Drenthe met een 8,7, waarbij de mooie omgeving en het fietsen en wandelen op veel enthousiasme kan rekenen. Men voelt zich opgeladen en heeft vrijwel unaniem genoten van de natuur.

In 'Perspectief Drenthe 2030' zegt het Recreatieschap Drenthe:

In 2030 Drenthe is dé bestemming waar je één wordt met de natuur en contact maakt met mensen. Drenthe geeft je een grote diversiteit in landschappen, natuur waarin je kunt verdwalen en mooie overgangen van dorpen en natuur naar agrarische landschappen. De natuurgebieden worden via diverse landschapselementen met elkaar verbonden. Natuur en landschap zijn toegankelijk en op een unieke wijze beleefbaar gemaakt voor bezoekers.

Uit de [Agenda Recreatie en Toerisme 2024-2028](#) van de Provincie Drenthe

Drentse ondernemers in R&T zijn maatschappelijk gedreven en werken aan duurzaamheid, inclusie en natuur-inclusief ondernemerschap Samen met bezoekers en ondernemers hechten we belang aan duurzaamheid en maatschappelijk verantwoord ondernemen. Bij ondernemers is een duidelijke behoefte om dit door te voeren in hun bedrijfsvoering. De waardering voor Drenthe als een duurzame bestemming biedt een kans voor ondernemers om innovatieve en duurzame toeristische producten te ontwikkelen.

Natuur-inclusief ondernemen We stimuleren vergroening van recreatiebedrijven voor verbetering van natuur en biodiversiteit. Daarvoor wordt met een aantal vakantieparken een pilot 'natuur-inclusief ondernemen' opgestart

Makelaardij en huizenmarkt

Een derde economische sector, die in theorie last zou kunnen hebben van het gebruik van bestrijdingsmiddelen is de huizenmarkt, en in het verlengde daarvan de makelaardij. Er zijn meerdere meldingen vanuit maatschappelijke organisaties, dat zij worden benaderd door potentiële kopers van huizen in de gemeente, die – in het kader van hun afwegingen – vragen naar het gebruik van bestrijdingsmiddelen en de risico's, die daarmee gepaard gaan. Er is vanzelfsprekend geen kwantitatief onderzoek gedaan naar het aantal gevallen, waarin deze problematiek een al dan niet doorslaggevende rol heeft gespeeld in het wel of niet kopen van een huis.

Hoofdstuk 8

Inventarisatie van zich ontwikkelende jurisprudentie

Het Nederlandse recht kent grofweg drie rechtsgebieden: het strafrecht, het bestuursrecht en het civiele recht. In dit kader is het strafrecht niet aan de orde. Het zou in theorie aan de orde kunnen komen als er strafrechtelijk aangifte gedaan zou worden, bijvoorbeeld op basis van artikel 173 Wetboek Strafrecht (*‘het opzettelijk en wederrechtelijk een stof op of in de bodem, in de lucht of in het oppervlaktewater brengen met gevaar voor de openbare gezondheid of levensgevaar voor een ander’*), maar in de praktijk heeft dit zich niet voorgedaan. Wel aan de orde zijn het bestuursrecht en meer recentelijk ook het civiele recht.

Vooraf is van belang te vermelden, dat er een onderscheid is tussen een kort geding en een daaropvolgende bodemprocedure. Dit geldt zowel bij het bestuursrecht als het civiele recht. Vereist voor een kort geding is spoedeisend belang. Er moet door de eiser worden aangetoond dat deze zwaarwegend belang heeft bij een spoedige beslissing. In kort geding kun je een voorlopige maatregel of beslissing vorderen. Normaal gesproken dient dan binnen zes maanden na het kort geding vonnis een bodemprocedure te worden gestart. Dat hoeft niet als partijen de uitspraak in kort geding accepteren, Na een uitspraak van een rechtbank in een bestuursrechtelijke zaak staat beroep open bij de hoogste bestuursrechter in deze: de afdeling rechtspraak van de Raad van State. Na een uitspraak van een rechtbank in een civiele zaak staat beroep open bij het Gerechtshof. In laatste instantie kan daarna cassatie worden ingesteld bij de Hoge Raad.

De jurisprudentie is bezig zich te ontwikkelen. In veel gevallen loopt nog een vervolgprocedure. Dat betekent dat in de meeste situaties slechts trends kunnen worden weergegeven en nog geen definitieve lijnen. Hieronder een aantal van die trends, zowel op het terrein van het bestuursrecht als op dat van het civiel recht.

Jurisprudentie op het terrein van de Wet Natuurbescherming (bestuursrecht)

~ 18 Juni 2021 | Milieudefensie Westerveld > Provincie Drenthe | De Rechtbank Noord-Nederland oordeelt dat de lelieteelt in nabijheid Holtingerveld is aan te merken als project dat onder de werking van artikel 2.7 van de Wnb valt. Er is geen sprake van voortzetting van bestaand project. Er dient beoordeeld te worden of dit project significante gevolgen kan hebben voor het Holtingerveld. Daarbij gaat het met name om de inzet van drainage, beregening en bestrijdingsmiddelen. De Provincie Drenthe heeft geen onderzoek gedaan of een passende beoordeling noodzakelijk is en heeft derhalve significante effecten niet uitgesloten. De provincie heeft Hoger Beroep aangetekend en geeft geen gevolg aan de uitspraak met het argument dat men wacht op de uitspraak van de Raad van State | In juni 2024 vond de zitting in Hoger Beroep plaats | De uitspraak wordt in het eerste kwartaal van 2025 verwacht.

Vonnis Rechtbank Noord Nederland:

“Ten aanzien van verweerders stelling dat voor wat betreft de bestrijdingsmiddelen zeker is dat significante effecten zijn uitgesloten overweegt de rechtbank het volgende. In het Onderzoek Bestrijdingsmiddelen en Omwonenden (OBO) is inderdaad uitgegaan van een afstand van 250 meter. Dit is echter enkel een onderzoeksuitgangspunt geweest, niet ingegeven door wetenschappelijke inzichten. Bovendien blijkt uit het onderzoek dat restanten van bestrijdingsmiddelen zowel bij omwonenden die dicht bij de bespoten bollen velden wonen, als ook bij deelnemers uit de controlegroep die verder dan 500 meter van een agrarisch veld woonachtig zijn, zijn aangetroffen. Dit betekent dat ook op afstanden van meer dan 250 meter restanten van bestrijdingsmiddelen neerslaan. Ook ten aanzien van deze bestrijdingsmiddelen heeft verweerder geen objectieve gegevens verzameld op grond waarvan kan worden uitgesloten dat er significante effecten zijn. De enkele stelling van verweerder dat bestrijdingsmiddelen in zijn algemeenheid worden onderzocht door het CTGB, ook op effecten voor de natuur, is daarvoor naar het oordeel van de rechtbank onvoldoende.”

~ 21 juli 2021 | Raad van State | [Vernietiging bestemmingsplan buitengebied 2018](#) gemeente Westerveld. Het bestemmingsplan is vernietigd omdat niet werd voldaan aan de eisen die de Wet natuurbescherming aan een bestemmingsplan stelt. Dit was het derde plan op rij, na de versies van 2012 en 2017. Echter is de grondslag voor de vernietiging in dit geval met name de in het plan opgenomen mogelijkheid om het aantal dieren bij veehouderijen uit te breiden met de daarmee gepaard gaande toename van mest- en

stikstofdepositie. In deze procedure zijn uiteindelijk de bezwaren rondom bestrijdingsmiddelen niet als grondslag voor de vernietiging gehonoreerd.

~ 21 oktober 2021 | Handhavingsverzoeken naar 12 provincies om 14 vluchtige stoffen niet meer toe te staan. Deze 14 stoffen zijn aangetroffen in Natura 2000 gebieden. Het bevoegd gezag is verplicht om passende maatregelen te nemen om verslechtingen en verstoringen die significante effecten hebben op een Natura 2000-gebied te voorkomen. De (langdurige) procedures lopen nog.

~ 2023 | Meten=Weten heeft meerdere beroepen ingesteld tegen het afwijzen van handhavingsverzoeken vanwege het zonder vergunning Wet natuurbescherming (Wnb) gebruiken van bestrijdingsmiddelen in de provincies Friesland, Drenthe en Overijssel.

~ 21 Juni 2024 | Meten=Weten > Provincie Drenthe | Rechtbank Noord-Nederland oordeelt dat de provincie Drenthe haar verplichting om naar aanleiding van het verzoek van eiseres (M=W), op basis van feiten en omstandigheden die zich op dat moment voordoen, (opnieuw) vast te stellen of zich een overtreding voordoet ter zake waarvan hij bevoegd is handhavend op te treden. Het betreft een perceel in de nabijheid van het Natura 2000 gebied Holtingerveld. Het College van Gedeputeerde Staten kwam o.a. met het argument dat er een Hoger Beroepszaak liep waarin zij heeft aangevoerd dat lelieteelt geen afzonderlijk project is waardoor geen sprake is van een overtreding.

~ Oktober 2024 | Meten=Weten > Provincie Friesland | Perceel bij Natura 2000-gebied Drents-Friese Wold | Uitspraak is in lijn met eerdere uitspraak van juni 2024 (tegen Provincie Drenthe)

Uit het vonnis [Rb Noord Nederland – oktober 2024](#)

Verder is de rechtbank van oordeel dat het college aan de verwijzing naar de onderzoeken van het Ctgb in het bestreden besluit in dit geval niet de vereiste zekerheid heeft kunnen ontleenen dat het project niet zal leiden tot significante gevolgen. Niet is gebleken dat deze onderzoeken betrekking hebben op de gevolgen van het project aan de [adres] en op de specifieke milieukeurmerken en omstandigheden van het Drents-Friese Wold & Leggelderveld. Ook het feit dat de door derde gebruikte bestrijdingsmiddelen zijn toegestaan biedt onvoldoende informatie over het feitelijk gebruik van die middelen en over wat de daadwerkelijke effecten daarvan op het Drents-Friese Wold & Leggelderveld zijn. De onderzoeken van het Ctgb noch het gebruik van bestrijdingsmiddelen die zijn toegelaten door de Ctgb bieden daarmee de vereiste zekerheid dat op voorhand kan worden uitgesloten dat de lelieteelt op de percelen aan de [adres] significante gevolgen heeft op het Drents-Friese Wold & Leggelderveld. Naar het oordeel van de rechtbank heeft het college in het bestreden besluit onvoldoende inzichtelijk gemaakt waarom het college meer gewicht toekent aan de bedrijfs- en financiële belangen van derde dan aan de algemene belangen die zijn gediend bij handhaving en het belang van de natuur.

~ Juni 2023 | Omwonenden Boterveen startten Handhavingsverzoek bij provincie Drenthe i.v.m. lelieteelt in de nabijheid van Natura 2000 gebied, het Leggelderveld. Advies van de commissie Rechtsbescherming is afgerond, wordt door de provincie naast zich neergelegd. Juridische procedure loopt nog.

Uit het Advies van de Commissie Rechtsbescherming van de Provincie Drenthe:

“De commissie overweegt dat het college (van GS) geen enkel onderzoek heeft gedaan naar de specifieke omstandigheden van het bedrijf zelf. Dit onderzoek is naar de mening van de commissie minimaal noodzakelijk om concreet te kunnen onderbouwen in hoeverre, op basis van objectieve gegevens, kan worden vastgesteld dat significante effecten ontbreken. Hierbij valt bijvoorbeeld te denken aan het spuitschema op basis waarvan kan worden vastgesteld hoe frequent, met welke hoeveelheid en op welke percelen bepaalde middelen worden gebruikt met inachtneming van de wisselteelt.

~ Augustus 2024 | Handhavingsverzoek omwonenden NoordLheederes, Lhee/ Dwingeloo | Het betreft een groep particuliere personen, geen vereniging of stichting. Handhavingsverzoek werd in september 2021 bij de provincie Drenthe ingediend i.v.m. lelieteelt in nabijheid Natura 2000 gebied (Dwingelderveld) en gezondheid omwonenden. Het verzoek werd afgewezen waarop de omwonenden een rechtelijke procedure startten. Interessant was dat de provincie uiteindelijk de teler opriep om de spuitgegevens aan te leveren en deze via een WOO procedure aan de omwonenden beschikbaar te stellen. De zitting Rechtbank Noord Nederland was juli 2024. De rechtbank oordeelde dat de overgebleven omwonenden te ver van het Dwingelderveld af wonen of er geen zicht op hebben, en derhalve niet ontvankelijk waren.

~ Oktober 2024 | Gemeente Opsterland | Natuurorganisaties verzochten de gemeente Opsterland om handhavend op te treden omdat de lelieteelt gevaren voor de omgeving zou opleveren. In het Omgevingsplan van de gemeente Opsterland staat dat lelieteelt niet is toegestaan zonder dat er een

omgevingsvergunning is verleend. Die vergunning is niet aangevraagd en dus ook niet verleend. De gemeente Opsterland legt nu een last onder dwangsom op om de teler te doen stoppen met de teelt van lelies. Bij een overtreding is de dwangsom 10.000 euro per week tot een maximum van 100.000 euro.

Jurisprudentie op het terrein van het Recht op Informatie (bestuursrecht)

~ [December 2024](#) | Meten=Weten en Omwonenden NoordLheederes > NVWA | In december werden bij de Rechtbank Noord Nederland twee zaken behandeld, die handelden om het Recht op Informatie, i.c. op de spuitgegevens van een specifieke teler op een specifiek perceel, als opgevraagd door beide partijen. De verplichting tot het aanleveren van deze informatie is gebaseerd op de Europese Verordening 1107/2009 en het Verdrag van Aarhus. Het Ministerie van LVVN verwees de vraag naar de NVWA (zie hs. 1). Deze wilde de gegevens niet ter beschikking stellen, omdat zij de vraag beschouwt als een WOO-verzoek. WOO-verzoeken hebben betrekking op bij de overheid aanwezige informatie en aangezien de betreffende informatie niet bij de overheid aanwezig is (bij gebrek aan een centrale registratie), kan de NVWA de informatie niet leveren. De Rechtbank onderkende het principiële karakter van deze beide zaken en verwees deze door naar de meervoudige kamer. Wordt vervolgd.

Jurisprudentie op het terrein van het civiel recht

~ [Juni 2023](#) | Kort geding Omwonenden Boterveen > Teler | Rechtbank Noord Nederland verbiedt teler om nog te spuiten vanwege de gezondheidsrisico's omwonenden Boterveen.

~ [Juli 2023](#) | Hoger Beroep Kort geding Omwonenden Boterveen > Teler | Gerechtshof Arnhem-Leeuwarden | Teler mag van de oorspronkelijke 33 middelen nog 4 gebruiken. Tevens de toezegging van de teler om voor een periode van 5 jaar geen lelies op het perceel te telen. (2023 t/m 2028)

~ [September 2023](#) | Kort geding omwonenden Wittelte > Teler | De rechter oordeelde dat het belang van de omwonenden niet voldoende was om een verbod in te stellen omdat het spuitseizoen nagenoeg afgelopen was. Door in de uitspraak te verwijzen naar de Boterveenzaak was er ruimte om een bodemprocedure in te stellen.

~ In beide gevallen volgt nog een bodemprocedure.

~ [Maart 2024](#) | Kort geding Omwonenden Diever > Teler | De zaak betrof een lieweld naast een basisschool, peuterspeelzaal en kinderopvang. De zaak kwam niet tot een rechtszitting; door de maatschappelijke onrust en politieke druk kon de wethouder in de raad van 26 maart 2026 melden dat zij met de teler was overeengekomen dat de voorgenomen liewelteelt niet doorging.

~ [April 2024](#) | Kort geding Omwonenden Noordwolde > teler | Ook hier kwam het niet tot een zitting; in mei 2024 trok de teler zijn voorgenomen liewelteelt in.

~ [Mei 2024](#) | Kort geding, Omwonenden Sevenum (Limburg) > teler | Rechtbank Limburg bepaalde dat er naast een woonwijk geen lelies mogen worden gekweekt. Dit verbod werd gebaseerd op toepassing van het Europeesrechtelijke voorzorgbeginsel.

Uitspraak in Kort Geding Rechtbank Limburg:

Voor deze zaak ziet de voorzieningenrechter in de door de omwonenden geschetste omstandigheden voldoende aanleiding om het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen voor de liewelteelt op de akker aan het voorzorgbeginsel te toetsen.

Naar het oordeel van de voorzieningenrechter is het feit dat de gewasbeschermingsmiddelen zijn toegelaten door de EFSA en het Ctgb dan ook onvoldoende om aan te nemen dat er geen risico op neurodegeneratieve ziektes voor omwonenden of ontwikkelingsstoornissen bij hun kinderen bestaat. Het standpunt van de teler dat de middelen zijn toegelaten en dus veilig zijn, gaat niet op.

~ [Juli 2024](#) | Kort geding, Omwonenden Sint-Michielsgestel (Brabant) > teler | In deze casus werden lelies geteeld midden in een woonwijk op een perceel aan vier zijden omgeven door woningen en in de nabijheid van een school. De Rechtbank Oost Brabant legt beperking middelgebruik op door 6 pesticiden en paraffineolie toe te staan. Interessant onderdeel van de uitspraak is dat de teler verplicht is om de omwonenden over de gebruikte middelen te informeren.

Uitspraak in Kort Geding Rechtbank Oost Brabant:

Beveelt de teler op eerste verzoek van (een vertegenwoordiger van) omwonenden een door de teler na iedere spuitbeurt nauwgezet bijgehouden spuitregistratie te overleggen, waaruit kan worden afgeleid welke gewasbeschermingsmiddelen op het perceel zijn gebruikt en (per middel) in welke hoeveelheden.

Hoofdstuk 9

Mogelijkheden voor gemeentelijk beleid

De gemeente kent (en kende ook eerder) verschillende rollen, die in dit kader kunnen worden ingezet. Om te beginnen kan de gemeente in de huidige setting een faciliterende rol vervullen, waar het gaat om de uitwisseling van informatie en de communicatie tussen telers en omwonenden. Dat biedt geen oplossing voor het achterliggende vraagstuk, maar het kan van belang zijn in het voorkomen van het escaleren van conflicten. Ten tweede is de gemeente op enigerlei wijze betrokken bij projecten, die ten doel hebben te komen tot meer weerbare teelten en daarmee tot vermindering van het gebruik van bestrijdingsmiddelen. Ten derde kan de gemeente beleid ontwikkelen en vastleggen in bijvoorbeeld de Omgevingsvisie. Ten vierde kan de gemeente handelen vanuit haar rol als grondeigenaar of verpachter van gronden. En ten vijfde – en dat is in het hiernavolgende de essentie – kan de gemeente als bevoegd gezag regels opnemen in het Omgevingsplan, dan wel maatwerkvoorschriften stellen in het kader van het Besluit Activiteiten Leefomgeving. Voor een uitleg van deze beide mogelijkheden wordt hier verder gebruik gemaakt van de Gemeentelijke Handleiding Regulering Bestrijdingsmiddelen, zoals ontwikkeld door de Stichting Natuur & Milieu en Urgenda. De [volledige tekst van deze Handleiding](#) is te vinden op de website van zowel Natuur & Milieu als Urgenda.

Privaatrecht

Als eigenaar van grond kan een gemeente bij verhuur, verkoop of verpachting eisen stellen aan het gebruik van de grond. *Daarbij kan het gaan om het beperken of verbieden van het gebruik van bestrijdingsmiddelen. In dat geval worden de beperkingen aan het gebruik van bestrijdingsmiddelen niet opgelegd via het bestuursrecht, maar via het privaatrecht (via overeenkomsten). Hierbij gelden wel voorwaarden.*

Daarbij gelden twee beperkingen. Ten eerste volgt uit het Didam-arrest (bij verkoop van grond door een overheid moet iedereen op gelijke wijze kunnen meedingen), dat de daarbij geldende beperkingen en selectiecriteria ‘objectief, toetsbaar en redelijk’ zijn, en dat daarover tevoren volledige transparantie geldt. En ondanks de ‘doorkruisingsleer’ (een overheid mag met privaatrechtelijk handelen niet het publiekrecht doorkruisen), heeft de Hoge Raad toegestaan, dat ‘gemeenten gebruiksvoorwaarden opleggen bij de verkoop van gronden. Dit doorkruiste het publiekrecht niet, ook niet als bepaald grondgebruik beperkt of verboden werd dat volgens het bestemmingsplan wel was toegestaan.’

Bij verpachting van grond geldt, dat het bij automatisch te verlengen reguliere pacht lastig is om tussentijds duurzaamheidseisen op te leggen, maar dat bij de geliberaliseerde pacht (die flexibeler is en korter van duur) die mogelijkheden wel degelijk bestaan. Dit is ter beoordeling aan de grondkamers, met de mogelijkheid van beroep bij de Centrale Grondkamer te Arnhem. De Handleiding biedt een aantal praktijkvoorbeelden van de gemeenten Heerenveen (verbod bollenteelt, voorkeur biologische teelten), Heusden (Verbod intensieve teelten) en Eersel (verbod gebruik glyfosaat).

“Voor percelen die in een NNN-gebied liggen, gelden in de provincie Groningen en Drenthe strengere voorwaarden dan voor andere gronden. Daar mogen bestrijdingsmiddelen alleen na voorafgaande schriftelijke goedkeuring pleksgewijs gebruikt worden.⁸³ In de Provincie Noord-Brabant geldt een verbod op ‘chemische bestrijdingsmiddelen’ op pachtgronden binnen 1 km van een stikstofgevoelig Natura 2000-gebied. “

Het is bij de gemeente Westerveld overigens de vraag in hoeverre zich deze mogelijkheden bij verkoop of verpachting van grond ook in de praktijk zullen voordoen. Als de gemeente al grond in bezit heeft, is dat in principe ten behoeve van woningbouw. Maar in theorie zou het bovenstaande kunnen gelden, als de gemeente grond heeft verworven, die alsnog niet wordt ingezet voor woningbouw, en die dan wordt verkocht, verruild of verpacht.

“Als gemeentelijke agrarische gronden worden verkocht, dan kunnen in de verkoop- en leveringsakte bepalingen worden opgenomen over het gebruik van bestrijdingsmiddelen. Op die manier houdt de gemeente toch enige controle over het landgebruik nadat het eigendom is overgedragen. Een gemeente kan dit doen door zogeheten kwalitatieve verplichtingen, eventueel in combinatie met een kettingbeding, op te nemen in de verkoopakte.”

Samengevat (schema uit de handleiding)

Publiekrecht.

Vanuit de Rijksoverheid is ook in het verleden (vóór de Omgevingswet) altijd aangegeven, dat het met name de gemeenten zijn, die de regie voeren over de ruimtelijke ordening en dat dat een zeker instrumentarium geeft om zaken te regelen. En een aantal Friese gemeenten heeft de afgelopen jaren ook daadwerkelijk maatregelen genomen. Zo heeft de gemeente Opsterland lelieteelt op agrarische gronden verboden, hanteert de gemeente Fryske Marren een zonering van 50 meter, heeft de gemeente Ooststellingwerf eveneens een verbod op sierteelt en de gemeente Weststellingwerf een verbod op uitbreiding daarvan. Maar de recent ingevoerde Omgevingswet maakt regulering vanuit het Publiekrecht wel eenvoudiger.

“Soms gaan lokale overheden er vanuit dat zij niet kunnen optreden tegen het gebruik van bestrijdingsmiddelen die zijn toegelaten, omdat het gebruik van deze middelen dan per definitie overal moet kunnen plaatsvinden. Dat is onjuist. De Omgevingswet biedt meerdere grondslagen voor lokale regelgeving die kan bestaan naast en in aanvulling op de toelatingsprocedure van bestrijdings-middelen.”

De in hs. 1 en 3 genoemde Verordening (EG) 1107/2009, die de regels bevat over het toelaten van bestrijdingsmiddelen, bepaalt expliciet dat het lidstaten is toegestaan uit voorzorg (aanvullende) maatregelen te treffen, als er onzekerheid bestaat over de risico's voor mens, dier of milieu.

Artikel 1, lid 4:

*“De bepalingen van deze verordening stelen op het voorzorgsbeginsel teneinde te garanderen dat werkzame stoffen of middelen die op de markt worden gebracht niet schadelijk zijn voor de gezondheid van mensen en dieren of voor het milieu. In het bijzonder worden de lidstaten er niet van weerhouden het voorzorgsbeginsel toe te passen **wanneer er wetenschappelijk gezien onzekerheid bestaat over de risico's voor de gezondheid** van mensen en dieren of voor het milieu van de op hun grondgebied toe te laten gewasbeschermingsmiddelen.”*

De Raad van State heeft bestuursorganen expliciet toegestaan om het voorzorgsprincipe aan te voeren als grondslag voor regels ten aanzien van grondgebruik. In een zaak rondom de geitenhouderij overwoog de Afdeling Bestuursrechtspraak dat – ondanks het feit dat causaal verband tussen de geitenhouderij en veel voorkomende longontsteking bij omwonenden binnen een straal van 2 km nog niet wetenschappelijk was bewezen – het risico zelf voldoende was om maatregelen te treffen.

Daarnaast verplicht de eerder genoemde Richtlijn 2009/128/EG (hs. 1 en 3) de lidstaten om het gebruik van pesticiden in bepaalde gebieden te minimaliseren of te verbieden. Dat betreft enerzijds “gebieden die door het brede publiek of door kwetsbare groepen, zoals omschreven in artikel 3 van Verordening (EG) nr. 1107/2009, worden gebruikt, zoals parken, openbare tuinen, sport- en recreatieterreinen, schoolterreinen en speelplaatsen, en gebieden in de nabijheid van zorginstellingen”. En anderzijds gaat het om

beschermde gebieden als omschreven in Richtlijn 2000/60/EG en andere gebieden die ten behoeve van de uitvoering van de noodzakelijke natuurbehoudsmaatregelen (de zogeheten Natura 2000 gebieden). Waar het tweede met name de verantwoordelijkheid van de Provincie is, ligt de verantwoordelijkheid voor het eerste (brede publiek en kwetsbare groepen) bij de gemeenten. Het Geactualiseerd Nederlands actieplan duurzaam gebruik gewasbeschermingsmiddelen 2022 t/m 2025 stelt vast, dat “aanvullend (op de toelatingsbeoordeling) kunnen gemeenten in nieuw op te stellen bestemmingsplannen (Ruimtelijke Ordening) regels opstellen die bijdragen aan het verminderen van het risico op blootstelling.

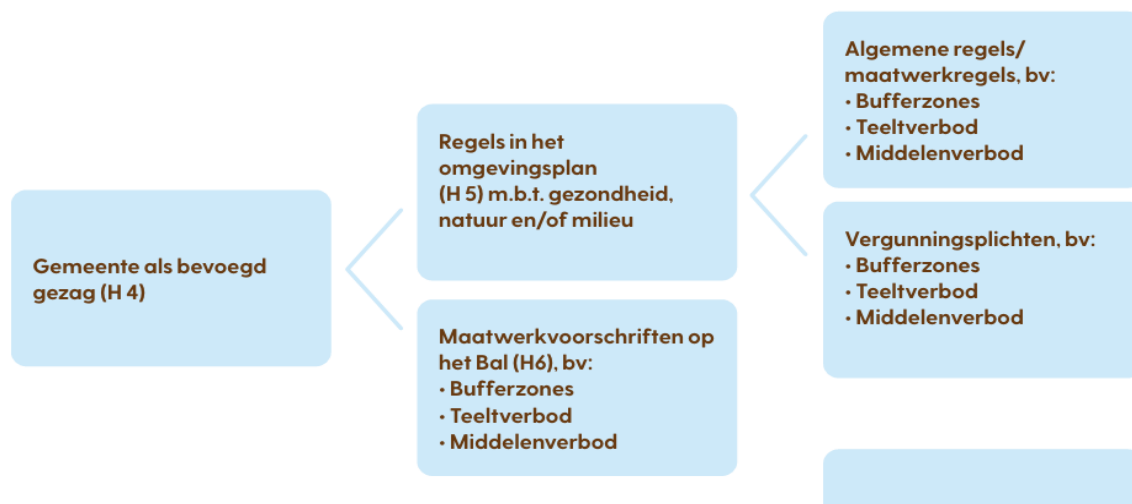
Met name de Omgevingswet biedt gemeenten de mogelijkheid regels te stellen omtrent het gebruik van bestrijdingsmiddelen; gemeenten moeten een omgevingsplan vaststellen met daarin de regels over de fysieke leefomgeving (art. 2.4 Omgevingswet). Het Omgevingsplan moet in ieder geval de regels bevatten die nodig zijn met het oog op een evenwichtige toedeling van functies aan locaties (art. 4.2 Ow). Daarbij is de gemeente verplicht om in ieder geval rekening te houden met het belang van het beschermen van de gezondheid. En waar in de oude situatie gemeenten nog last zouden kunnen hebben van het overgangsrecht ten aanzien van bestaand gebruik, is dat onder de Omgevingswet niet meer het geval.

Handleiding

“Daarom concludeert professor Koeman (in zijn Juridisch Advies Spuitvrije zones van 2020) dat het onder het oude recht voor gemeenten lastig was om pesticidevrije-zones rondom omwonenden in te voeren als daarmee bestaand agrarisch grondgebruik wordt doorbroken. Hij merkt echter op dat onder de Omgevingswet géén verplichting meer bestaat om het overgangsrecht op te nemen in het omgevingsplan. Hier door hebben gemeenten meer mogelijkheden om in te grijpen op bestaand agrarisch gebruik, inclusief het gebruik van bestrijdingsmiddelen.”

De enige uitzondering in de Omgevingswet om zaken te regelen is ‘als de wetgever iets al uitputtend geregeld heeft’. Dat doet zich hier niet voor, omdat de Europese Verordening duidelijk niet uitputtend bedoeld is, maar expliciet de mogelijkheid biedt zaken nader te regelen. Daarbij zijn er twee routes: die via het opnemen van regels in het Omgevingsplan, en die via Maatwerkvoorschriften op het Bal:

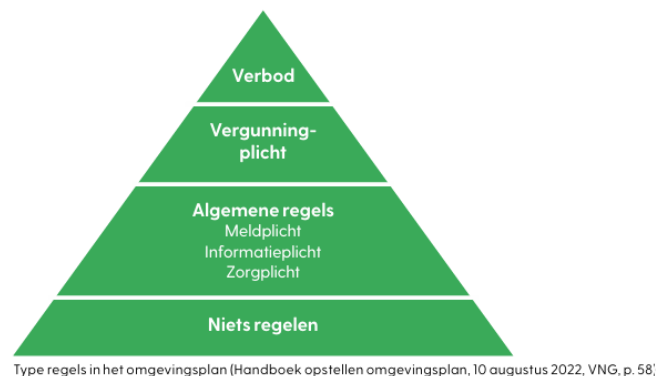
Uit de Handleiding:

De eerste route is die van het stellen van algemene, direct werkende regels in het Omgevingsplan. Als die regels niet zouden worden nageleefd, dient de gemeente handhavend op te treden. *Via algemene regels kan de gemeente bijvoorbeeld spuitvrije zones rondom kwetsbare locaties zoals woningen, ziekenhuizen, verzorgingstehuizen, kinderdagverblijven en scholen instellen. Daarnaast zouden grenzen gesteld kunnen worden aan de hoeveelheid toe te passen bestrijdingsmiddelen of de soort bestrijdingsmiddelen (bijvoorbeeld: alleen laag-risico middelen). Verder kan gedacht worden aan een verbod op bepaalde intensieve teelten, zoals lelieteelt of – breder – bollenteelt.* Die algemene regels zijn aan te vullen met bijvoorbeeld een meldplicht of een informatieplicht.

Ook kan de gemeente werken via het opnemen van vergunningplichten in het Omgevingsplan. *Het is dan verboden om de activiteit te verrichten zonder vergunning (art. 5.1 lid 1, onder a, Ow). Als de activiteit zonder vergunning wordt verricht, moet de gemeente handhavend optreden. Het belangrijkste voordeel van een vergunningplicht is dat de gemeente kan toetsen of een activiteit op een bepaalde locatie acceptabel is. De vergunning kan worden geweigerd als dat niet zo is. Activiteiten die alleen met algemene regels zijn gereguleerd, kunnen niet worden tegengehouden als de initiatiefnemer de algemene regels naleeft.*

Schematisch ziet dat er als volgt uit:

Belangrijk is dat bij het stellen van regels in het Omgevingsplan – vanzelfsprekend – wordt voldaan aan de Algemene Beginselen van Behoorlijk Bestuur worden nageleefd: het zorgvuldigheidsbeginsel, het motiveringsbeginsel (goede onderbouwing) en het evenredigheidsbeginsel. *Een algeheel verbod op het gebruik van bestrijdingsmiddelen op alle agrarische gronden omwille van de volksgezondheid zal de evenredigheidstoets niet snel doorstaan. Dit omdat hiermee ook gebruik op gronden die niet omringd zijn door gevoelige functies wordt beperkt, terwijl moeilijk te onderbouwen is dat dit een bijdrage levert aan de bescherming van gezondheid.*

De andere route is die via Maatwerkvoorschriften op grond van het Besluit Activiteiten Leefomgeving (Bal). *Maatwerkvoorschriften zijn individuele besluiten, gericht op één initiatiefnemer, die de regels van het Bal aanvullen of strenger maken. Met een maatwerkvoorschrift kan in een individueel geval hetzelfde worden bereikt als met de maatwerkregels in het omgevingsplan. Zo kan een agrarisch bedrijf, dat naast een woonwijk is gelegen, met een maatwerkvoorschrift worden verplicht om binnen een bepaalde zone langs de woonwijk geen bestrijdingsmiddelen te gebruiken of geen teelten aan te planten waarbij veel bestrijdingsmiddelen worden gebruikt. Maatwerkvoorschriften hebben als nadeel dat ze maar voor één bedrijf gelden. Als zich rond een woonwijk veel verschillende bedrijven bevinden, moeten al die bedrijven apart worden aangeschreven. Het voordeel van maatwerkvoorschriften is dat ze snel kunnen worden opgelegd.*

Voor een verdere uitwerking van het bovenstaande en bijbehorende voorbeelden zij verwezen naar de tekst van de Handleiding zelf.

MARKELO

Coalitie is om en wil ook verbod op lelieteelt in de Hof

Lelieteeft in de gemeente Hof van Twente wordt na maanden van discussie wellicht toch verboden. De raad nam dinsdagavond unaniem een motie aan, waarin het de gemeente oproept te kijken hoe zo'n verbod op de bollenteelt te regelen is. Omwonenden en de politiek maken zich al tijden druk om de gezondheidsrisico's vanwege het gebruik van gif.

Opmerkelijk aan de motie is dat deze werd ingediend door de drie coalitiepartijen CDA, GemeenteBelangen en VVD. Dat terwijl zij eerder tegen een soortgelijke motie van In Beweging en D66 stemden: „We merken dat er veel onrust is rond le-

lieteelt op het platteland”, reageert initiatiefnemer Arjan Zandvoort (CDA). „Daar moeten we wat mee. Via deze weg geven we het college de opdracht om te kijken hoe je lelieteelt zou kunnen verbieden in deze gemeente.”

Verbod vastleggen

Zo'n verbod kan volgens Zandvoort worden vastgelegd via het omgevingsplan, dat de gemeente nog aan het opstellen is. „In dit geval gaat het alleen om het verbieden van lelieteelt”, zegt Zandvoort. „Want we willen met grondeigenaren blijven kijken naar andere, duurzamere invullingen voor hun grond. Die meer passen bij onze gemeente.”

We merken dat er veel onrust is rond lelieteelt op het platteland. Daar moeten we wat mee

– Arjan Zandvoort, CDA

Rond intensieve teelt zoals lelieteelt zijn zorgen om de gevolgen voor de gezondheid, door het vele gifgebruik.

In de krant van dinsdag spraken omwonenden van het buitengebied

bij Markelo hun zorgen nog uit. Ze vrezen dat mensen op langere termijn ziek gaan worden van het gif dat wordt gebruikt bij de intensief bespoten sierteelt. Als er geen verbod komt, willen ze dat via de rechter afdwingen.

Verrast door motie

Marianne Hutten van In Beweging liet eerder op de dinsdagmiddag weten 'verrast' te zijn door de motie van de coalitie. Ze diende vorig jaar een soortgelijke motie in die het niet haalde en maakt zich binnen de gemeenteraad al een tijd hard voor een verbod op de bollenteelt. In december werd een dialoogavond gehouden bij Dieka van de Kruusweg in

Markelo, waar honderden omwonenden kwamen opdagen.

In Beweging stemde dinsdagavond mee met de motie, die unaniem werd aangenomen. Een eigen motie waarin het college werd opgeroepen om via de omgevingsvisie te verklaren dat gezondheid op 1 moet staan in het buitengebied, haalde het niet. Tot teleurstelling van de oppositie. Wethouder Harry Scholten liet weten dat de gemeente al een tijd in gesprek is met de enige lelieteelt die actief is in de gemeente. „Ook over het gifgebruik. We zijn daar goede stappen aan het zetten, maar dat moet zorgvuldig.”

– Björn Weinreder